

Історичний календар Ананьєва

До 260-річчя заснування міста

Автор висловлює свою щирю подяку за допомогу в складанні цієї книги директору Ананьївського історико-художнього музею А.О Цуркіної, М.М. Северину, працівникам Ананьївської Центральної районної бібліотеки, а також усім тим ананьївцям, чий особисті фотографії та документи допомогли у підготовці календаря.

Особлива подяка керівнику ПП "Ананьїв-Хліб", депутату районної ради В.Ф. Мунтяну, директору ПОП «Мрія» В. І. Топору, засновнику «Фонду Фурсіна», депутату Верховної Ради І.Г. Фурсіну, депутату Київради А.В. Шлапак за фінансову підтримку проекту.

О. Шхалахов

Від упорядника

Цей календар складено на честь 260-річчя заснування Ананьєва.

У хронологічному порядку, з року заснування міста, в книзі надані різні факти та історичні події, які відбувалися на всьому шляху розвитку міста. Також в цьому календарі є відомості про знаних людей, які народилися на Ананьївщині, жили або перебували в нашому краї, прикрасивши своїми справами його історію.

Фактичну основу цього видання складають різні матеріали з історичних досліджень, довідників, статей у періодичних виданнях, відкритих джерел мережі інтернет, спогадів очевидців подій і навіть легенд...

Олександр Шхалахов

Передісторія **207 рік нашої ери...**

«Я абсолютно переконаний, - писав Почесний громадянин Ананьєва Борис Робул, - що Ананьїв бере свій початок з постійного римського військового табору, який розгорнув на річці Фос (нині Тилігул) підрозділ Першого Італійського легіону в 207 році нашої ери. Більш ніж досить речових доказів для цього твердження залишили римляни на території нашого міста.

Зокрема, на берегах Тилігулу знайдено золоті чеканки Юлія Цезаря, срібні – Олександра Македонського, монети античних часів»¹.

* * *

Караїми на берегах Тилігула.

«Ананьїв, виявляється, був названий на честь засновника і першого пророка караїзму, якого звали Анань Бен Давид.

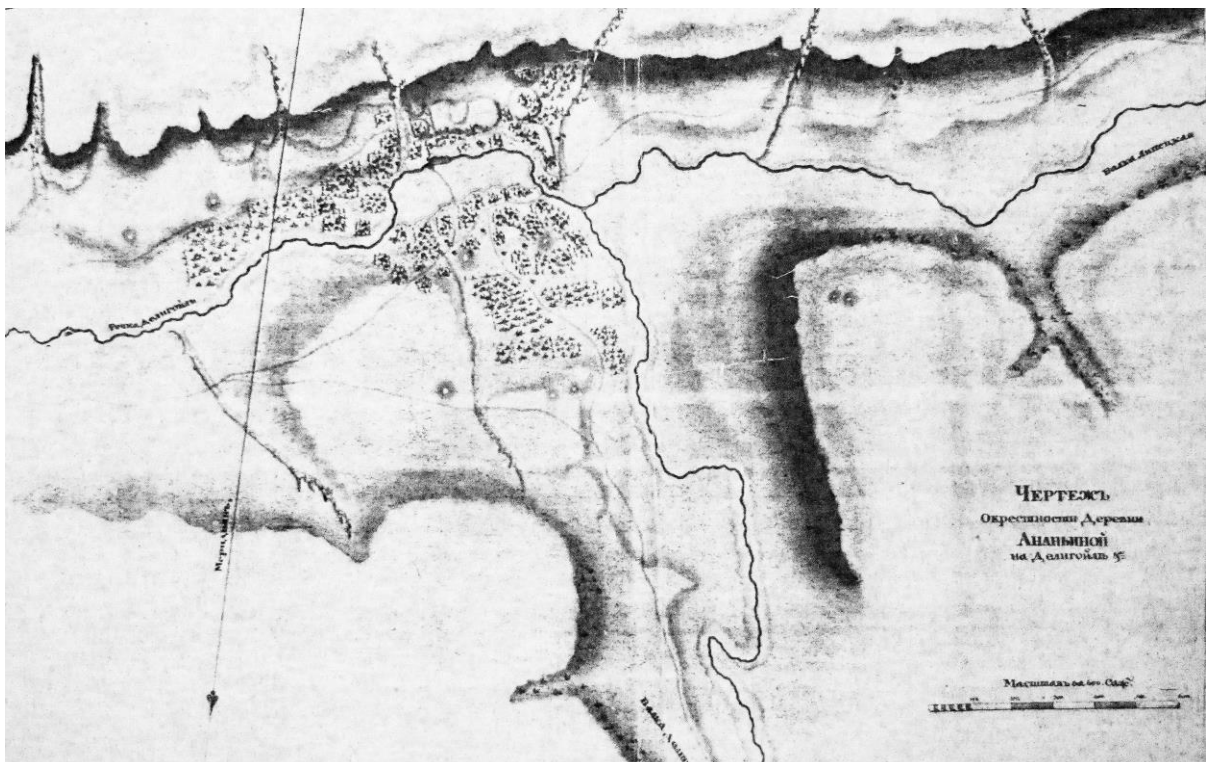
Герой, на пропозицію якого наше місто названо Ананьєвом, носив прізвище Тютюрбек і був по материнській лінії предком маршала Малиновського»².

1753

«Легенд про заснування населеного пункту, яке носить назву Ананьїв, чимало. І усі вони мають історичну основу. Але вперше слобода Анань (Анані) згадується у донесеннях бугогардівського полковника Андрія Кайнаша у 1767 році, як ханська слобода. На той час місцевість відносилася до Кримського ханства, тому і «ханська».

Але історики Д. Бантиш-Каменський та А. Скальковський наполягають, що слобода Анань (Анані) існувала вже у 1753 році. Тому ця дата й стала датою заснування міста Ананьєва»³.

* * *

Фрагмент мапи «*Чертёж Окрестностей Деревни Ананьиной на Делигойль*» 1792 року, складеної інженером Францем Павловичем де Волланом (François Sainte de Wollant).

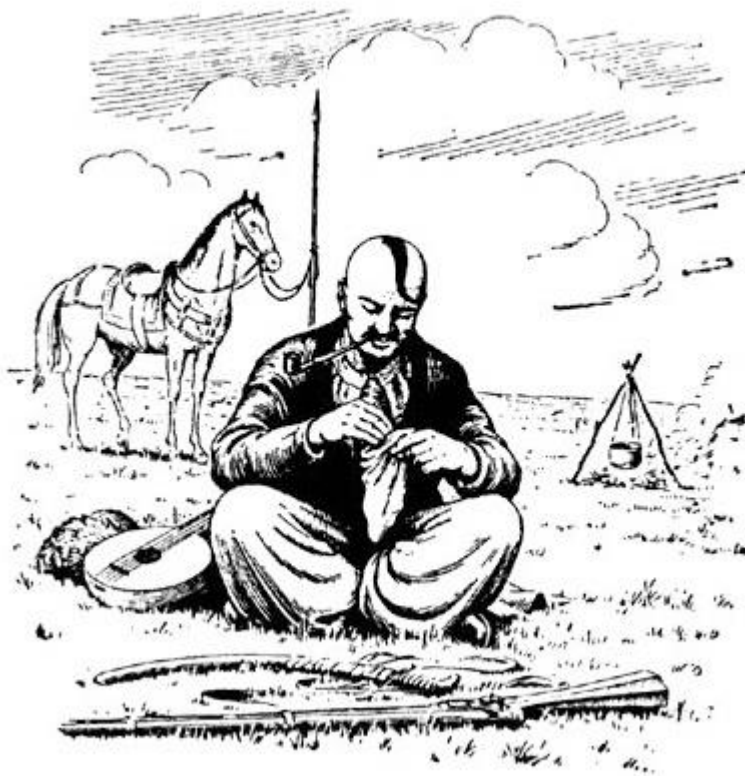
* * *

«Насколько известно, самыми первыми жителями слободы были молдаване-скотоводы, пригнавшие сюда тучные стада под водительством некоего Анания. Вскоре поселились в этих местах и украинцы, также "отстёгивавшие" определённый ясырь местному каймакану, т.е. турецкому наместнику»⁴.

* * *

А ось як виглядає одна з «козацьких» версій заснування міста:

«Місцевість, на якій розташувався Ананьїв, має давню й цікаву історію. Поблизу міста знайдено сліди життя людини часів трипільської культури. Наші степи бачили кимерійців і скіфів, і сарматів. Пізніше - набіги вояків Кримського ханства, - отім Османської імперії. У такій непростій історичній ситуації і виникло в 1753 році місто, вірніше невеличке поселення - Анань, яку заснував, за місцевою легендою, запорізький козак Ананій, якого у Січі прозивали Безпальком - за відрубаний у бою палець.

Саме це і стало причиною того, що козак змушений був змінити шаблю на рало, обравши для помешкання багаті землі біля річки, яку турки називали, як чулося українським козакам, Тилігулом»⁵.

* * *

Ще цікаві відомості про козацьке походження поселень в нашій місцевості. З історичного нарису Івана Сергійовича Мороза «История возникновения села Гандрабуры» ми дізнаємося, що:

«Предположительно село было основано в августе 1675 года. В июле 1675 года кошевой атаман Иван Сирко, став во главе 20-ти тысячного запорожского войска, совершил удачный поход против крымских татар. В запорожскую армию входило много беглых молдаван. Целый запорожский курень был из беглых крепостных крестьян во главе с куренным атаманом Тимофеем Степановичем Гандрабурой»⁶. Далі в своїй праці І. С. Мороз описує, як козак Гандрабура встав табором і заснував перше поселення на тому місці, де зараз розташоване велике село.

Важливо відзначити, що кам'яні козацькі надгробки у вигляді хрестів особливої форми, ще й сьогодні можна зустріти на кладовищах, як у самому Ананьєві, так і в деяких селах району. Цікаво, що по стародавнім козацьким звичаям козак повинен був ще при житті сам витесати собі хреста на могилу.

І сьогодні існують такі позначення деяких районів Ананьєва, як «сотні». Наприклад, "7 сотня". Відомо з історії, що козаки селилися цілими полками, батальйонами і сотнями.

Козацький хрест на сільському кладовищі села Коханівка.

1767

Про поселення на території Ананьївського повіту (так званих «ханських слободах») в ті далекі роки можна дізнатися такі відомості: «В ханских слободах селились беглые крестьяне, казаки и другие переселенцы «разного звания». В слободах проживали представители разных этносов - украинцы, молдаване, евреи, русские, армяне, татары. Жители слобод занимались земледелием, скотоводством, рыбной ловлей, ремеслом и торговлей. Турецкое правительство содействовало заселению данного региона. На первое время жители слобод освобождались от налогов, хотя впоследствии должны были платить налоги, составлявшие десятую долю от доходов. Местные же каймаканы (начальники округов) облагали жителей слобод местными сборами. К примеру, в ханской слободе Голте, которая «...заведена селением в 1762 году», в 1764 г насчитывалось 40 хат. Слобода располагалась на землях подвластных каймакану Якуб-аге, который установил для жителей слободы такие сборы: по 9 турецких левков с плуга и по одному — с каждой посевной борозды. С 1765 г. Якуб-ага начал собирать с каждого двора еще по 7 левков.

В пределах современной Николаевской области основаны ханские слободы Голта и Кривое Озеро (обе в 1762 г.). Появление этих и других слобод именно в 60-х гг. XVIII в. некоторые исследователи связывают с присоединением Заднепровской Украины к Российской империи (ликвидация Гетманщины в 1764 г.), в результате чего часть местного населения переселилась — попросту бежала от новых, более жестких порядков, устанавливаемых российскими властями, на свободные и еще не заселенные земли между Бугом и Днестром.

В 1763 и в 1767 гг. запорожские казаки, по поручению российского командования, организовали разведки в ханские слободы, чтобы узнать, что это за поселения и каким людом заселены /отрывок из отчета за 1763 г. приводится ниже/. В отчете за 1767 г. полковник Бугогардовской паланки Андрей Кайдаш доносил о существовании таких слобод: Гидирим, Бобринец Малый и Бобринец Большой, а также называет слободы Ананьево и Палиево-Озеро.

В 1766 г. с той же целью был направлен переводчик Андрей Константинов, который переправившись через р. Кодыму около Кривого Озера, направился вверх до Балты, под предлогом посещения известной к тому времени балтской ярмарки. В своем отчете он писал: «Олта, так и Балта и все прочие слободы поселены Крым-Гиреем ханом в разные времена, что ныне во всех тех слободах почти ни одного русского подданого не осталось..., а из Польши только одни попы, кои не хотят к униатской признаваться вере, прибегают в слободу и селятся. А российских подданных в татарских слободах не нашел, но оные поселены волохами, армянами, польскими украинцами и жидами»

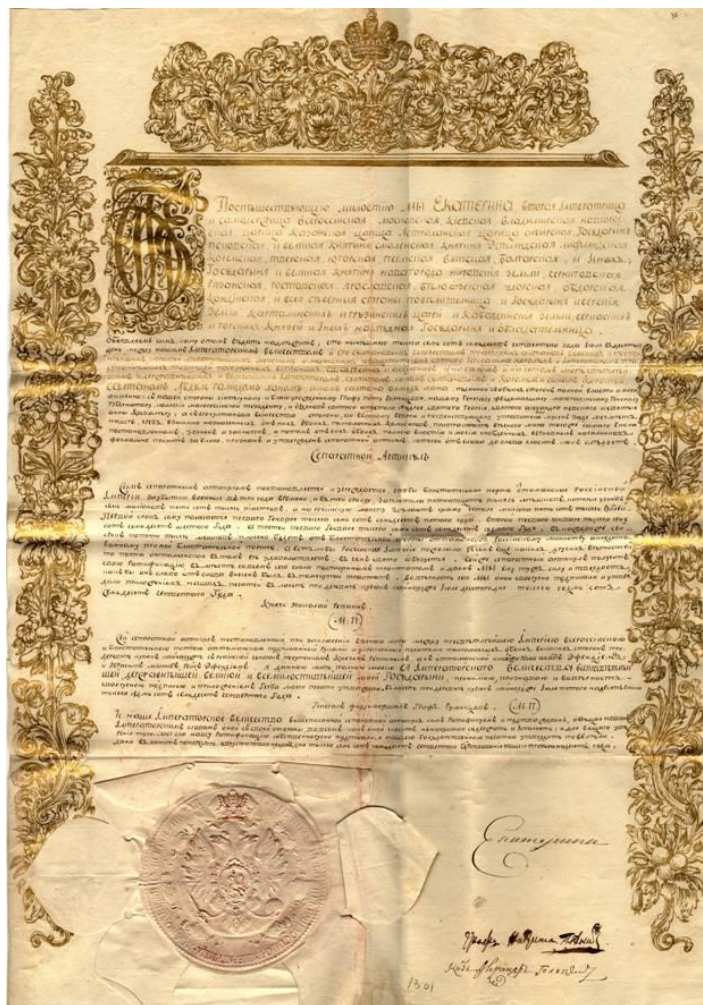
Ханские слободы ликвидированы в ходе русско-турецкой войны 1787 — 1791 гг., в ходе которой эти земли отошли в состав Российской империи, слободы получили статус селений Российской империи»^{7 8 9 10}.

1774

«В 1774 г. возведен деревянный храм Святителя Николая, однако прежде здесь уже, очевидно, был и другой. Поблизости располагалась мусульманская мечеть. Позднее появилось несколько синагог»¹¹.

1792

У 1792 році, згідно Ясського мирного договору, місто Ананьєв (Анань) було приєднане до Росії. «... у. г. в С.З. части Херсонської губ. на р. Тилигуле, 14259 ж. К Росії приєднинен в 1792 г., переименован в у. г. в 1834 г. Торговля земледельческими продуктами, фабрик нет; население — русские, евреи, небольшое число молдаван. *Ананьевский уезд* составляет С.З. часть Херсонской губ. Общий склон местности — к Ю.; пограничная с Подольской губ. часть у. выше остальных; кое-где сохранились леса. Почва здесь также плодороднее, чернозем глубже. Почти по всему у. протекает р. Тилигул, а восточ. границу у. составляет р. Буг. В числе жителей преобладают малороссияне, затем молдаване, которых всего более на С. у., далее великороссияне. Есть немного немецких колонистов, а в городах и местечках много евреев, число которых быстро возрастает. Число жителей 187226, пространство 7945 кв. в. (9041 кв. км), или в 1000-ах десятин: всего в уезде — 797, в том числе пахотной — 287; земли частновладельческой — 562, крестьянской — 188, казенной — 20, удельной — 9; число крестьянских душ — 36771. Земли в частном владении: дворян — 478, купцов — 41, мещан — 18, крестьян — 2, колонистов — 12, иностранных подданных — 10. Земли по размерам владений: 0 — 100 десят. (в 1000 десят.) — 9,5; число владельцев 194; от 100 — 1000 дес. — 113; число владельцев 291; от 1000 — 10000 десят. — 395,5; число владельцев 128; более 10000 десятин — 44,2; число владельцев 4. Всего населенных мест в уезде 1228, в том числе местечек 28 и железнодорожных станций 10¹².

Ясський мирний договір був підписаний 29 грудня (9 січня) 1792 в Яссах по закінченню Російсько-турецької війни 1787-1792рр.

1795

Перша церква в поселенні з'явилась у османське володарювання. Впродовж 1795-99 рр. був споруджений храм на честь Св. Миколая, який попри незадовільний стан використовувався до 1850 р.¹³.

1812

«У період війни Росії з Наполеоном жителі слободи Анань (Анані) активно допомагали збирати кошти для формування загонів народного ополчення. Ними було зібрано 1100 царських рублів, 10 чвертей хліба й 27 волів.

Поміщик Скаржинський сформував на свій кошт ескадрон у 180 чоловік, інші дворяни виставили по 4 ратники, за свій кошт повністю екіпірували їх і дали коней»¹⁴.

1815

Впродовж 1815-1842 рр. була споруджена Миколаївська церква (згодом собор), який став центральним для міста. Також до нього відносились Касперовська церква, яку обслуговував один священик. Згодом останню перенесли до передмістя Задніпрянка. Відмітимо, що в парафіяльному відношенні до міських церков відносились два села Новогергіївка та Благодатне Ананіївського повіту¹⁵.

1821

В Ананьева було два передмістя Гончарівка і Задніпрянка. Нажаль про історію через брак джерельної бази відомо вкрай мало. Найбільшим серед них була Задніпрянка (інша назва Задніпрянці), яку заснували в 1821 р. вихідці з Лівобережжя («з-за Дніпра»). Розташовувалось передмістя нижче за Тилігулом. В 1857 р. сюди перенесли Касперовську церкву з середмістя. Кількість парафіян в 1862 р. складала 1300 осіб за рахунок мешканців передмістя. Передмістя Гончарівка, ймовірно було засноване гончарями, розташовувалось зі сторони дороги, що вела до Балти¹⁶.

1830

«Расположенный в удачном месте, на почтовой балтской дороге, Ананьев довольно быстро "сделал карьеру", и уже 1 января 1835 г. реально обрёл статус уездного города. Стремительно развивались не только аграрные отношения, но и всевозможные ремёсла, торговля. Особую популярность обрели ананьевские ковры из овечьей шерсти, изготовлением которых особенно славились представительницы молдавской диаспоры. Большое значение приобрело холстоткачество. Развивалось виноградарство и виноделие»¹⁷.

1834

22 вересня 1834 був підписаний царський указ про надання Ананьеву статусу повітового міста Херсонської губернії.

7411. — Сентября 28 (*). Именной, данный Сенату. — *Объ учреждении въ Херсонской Губернии новаго уѣзда, именуемаго Ананьевскимъ.*

Разсмотрѣвъ представленіе Новороссійскаго и Бессарабскаго Генералъ-Губернатора о раздѣленіи Тираспольскаго уѣзда Херсонской Губерніи на два и учрежденіи новаго въ селѣ Ананьевѣ города, какъ для доставленія жителямъ болѣе удобствъ ко взносу податей, такъ и для лучшаго Полицейскаго надзора и управленія, согласно съ симъ представленіемъ и мнѣніемъ Государственнаго Совѣта, Повелеваемъ: 1) Учредить въ Херсонской Губерніи новый уѣздъ, съ наименованіемъ Ананьевскаго, въ тѣхъ гра-

Описаніе границъ Херсонской Губерніи Уѣздовъ Тираспольскаго, Одесскаго и новаго Ананьевскаго.

Новаго Ананьевскаго.

Отъ Бобринскаго уѣзда.—Правымъ берегомъ р. Буга, отъ впаденія р. Кодыми, внизъ по теченію до межи деревни Варишнина.

Отъ Подольской Губерніи.—Границей сей Губерніи съ Херсонскою, по р. Кодымъ, межами: деревни Петровки, Пашковки и села Гидерима, а отсель внизъ по теченію р. Мокрый Ягорлыкъ, до межи села Окны, отдѣляющей земли, принадлежащія С. Малаештамъ.

Отъ Тираспольскаго уѣзда. — Межами: с.

Ось повний текст цього указу:

«7411 – Сентября 28 (*). Именной, данный Сенату. - *Об учреждении в Херсонской Губернии нового уезда именуемого Ананьевским.*

Разсмотрев представление Новороссийского и Бессарабского Генерал-Губернатора о разделении Тираспольского уезда Херсонской Губернии на два и учреждении нового в селе Ананьева города, как для доставления жителям более удобств по взносу податей, так и для лучшего Полицейского надзора и управления, согласно с сим представлением и мнением Государственного Совета, Повелеваем: 1) Учредить в Херсонской Губернии новый уезд, с наименованием Ананьевского, в тех границах, кои означены на представленной от Новороссийского и Бессарабского Генерал-Губернатора карте, вместе с описанием границ сего уезда и сопредельных Тираспольского и Одесского. 2) Уездному онаго городу быть в селе Ананьева, в котором открыть и Присутственные места по прилагаемому штату. 3) Суду первой инстанции для сего уезда и Тираспольского, быть в

Тирасполе, под названием Тираспольскаго и Ананьевскаго Окружного суда. 4) Полициею во вновь открываемом городе Ананьеве заведовать до времени Земскому Суду.

Генерал-Губернатору предоставляется в последствии, когда окажется надобность, войти с представлением об определении в Ананьеве Городничаго.

Правительствующий Сенат о приведении сего в исполнение, не оставить учинить надлежащее распоряжение.

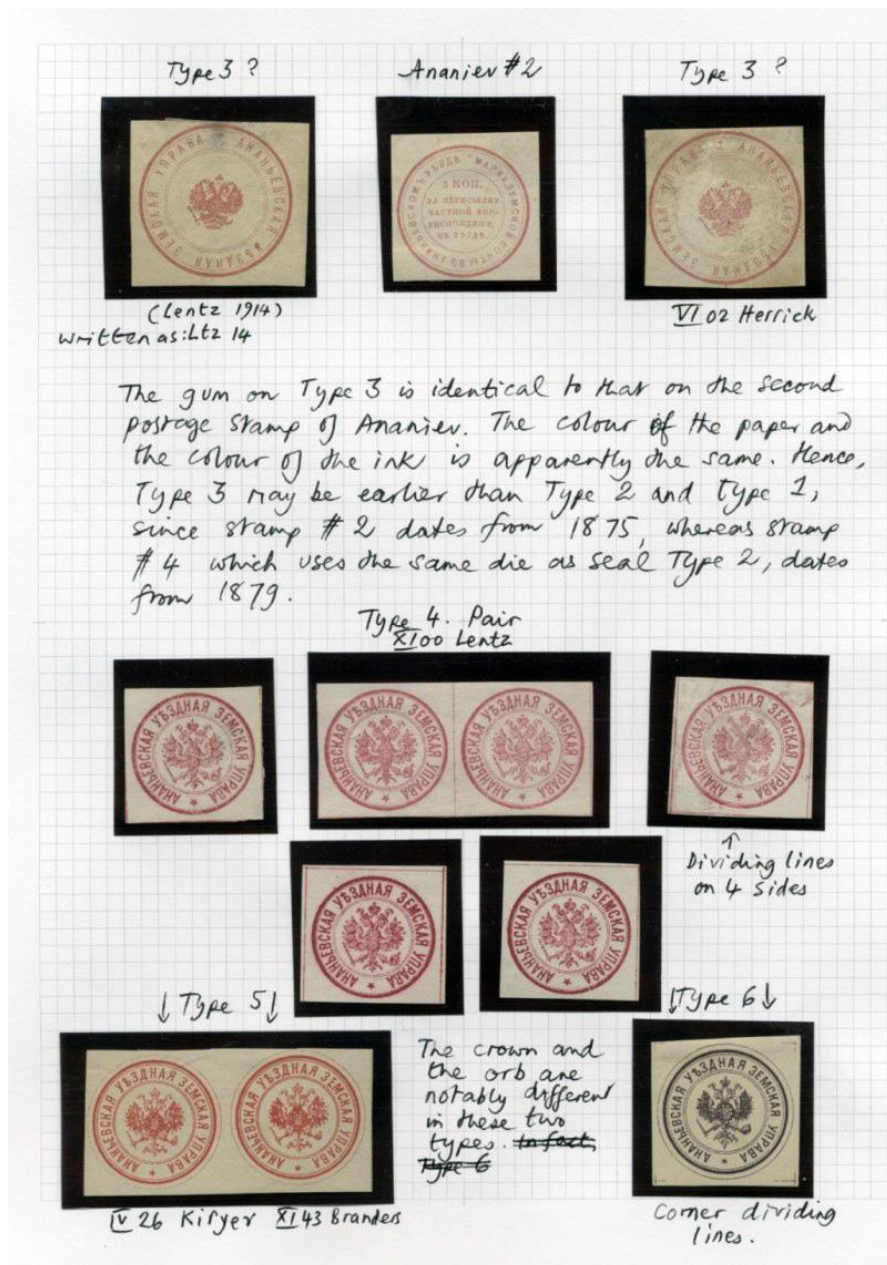
*Распубликовать 31 октября»¹⁸.

1835

1 січня 1835 року Ананьїв фактично набув статус повітового міста.

Нижче можна побачити цікаві відбитки печаток Ананьївської земської управи. Знайдені автором-упорядником в одній із зарубіжних колекцій.

Відбитки печаток земської управи м. Ананьєва, знайдені в одній з зарубіжних колекцій.

Марки Ананьївської земської пошти.

1838

За проектним планом 1838 р. Ананьїв поділявся на вулиці і квартали, більшість тодішніх споруд мали бути знищені. В новому місті існувало б 70 кварталів, з яких 5 відійшли б до інвалідів. В новоствореному місті мала бути площа, довкола якої розташовувались хлібні, соляні і м'ясні магазини. У бік передмість працювали б заводи, бійня. Центром мав стати Преображенський собор, довкола якого були б лавки, присутственні місця, острог. Але план не виконали, жителі проводили забудову, як їм заманеться.¹⁹

1839

Рік створення в Ананьєві суду та поліцейського управління.

* * *

«Як свідчать матеріали Міністерства внутрішніх справ, у 1839 році в м. Ананьєві було 627 будинків, у яких проживало 4413 мешканців - в основному українці, росіяни, молдовани, євреї. Найбагаточисельнішим прошарком були міщани, потім - 1819 державних поселян, 41 чиновник, 50 відставних солдат і 32 торговці»²⁰.

1840

В селі Боково Ананьївського повіту народився славетний український лірник **Василь Мороз**, один із найздібніших випускників Косівської старовинної школи лірників в селі Коси (нині Котовського району), яка існувала в Ананьївському повіті у XIX сторіччі²¹.

Група українських бандуристів та лірників. Фото 1908 року.

«Упродовж усієї першої половини XIX-го століття в селі Коси... існувала школа лірників. Цю школу пройшов і лірник Василь Мороз, який набув відомості на півдні України, поруч із Павлом Братицею, Крюковським та Остапом Вересаєм. Мороз відображав у своїх піснях героїчні подвиги народних борців за волю – Перебийноса, Нечая, Павлюка, Морозенка, Кривоноса. Він співав також про славного козака Мамаю, що втілив у собі образ гайдамаки. У Мороза ми віднаходимо і більш ранній варіант пісні «Про правду і неправду», ніж той, що став відомим нам за записом у Вересая»²².

1844

Соціальний склад населення Ананьєва різко відрізняв його від решти повітових і позаштатних міст. На 1844 р. в ньому проживало 3696 осіб, з яких державних селян було 73%, міщан - 8%, євреїв - 6,7%, військових - 6%, різночинців - 2.8%, дворян - 2,1%, духовництва - 1%. Частка міщан впродовж 1830-50-х рр. збільшувалася за рахунок переселенців з Поділля, записом бродяг тощо. Так, наприклад, в 1841 р. державні селяни з с. Гандрабури, щоб перейти у міщани повинні були мати квитанції про сплату податків та документи міщанської громади Ананьєва про згоду на їх прийняття. Поряд з цим між селянами і міщанами виникали гострі через власність на землю. Так останні не платили гроші на користь селянської громади, і рахували, що користуються угоддями міста Ананьєва, а не державних селян. Ситуація змінилася в 1854 р., коли державних селян (у кількості 4000 осіб) перевели у міщани та передали їх землю у власність міста в обмін за борги по сплаті повинностей. Ця земля (2429 дес.) здавалася в оренду колишнім власникам по 40 коп. за десятину на рік, а кошти були використані для будівництва споруди для поліції²³.

1847

7 листопада 1847 був затверджений герб міста: на синьому тлі три білих лелеки (два вгорі, один унизу) стоять на золотих гніздах...

«Герб російського періоду затверджений 7 листопада 1847р. У горішній частині перетятого щита в золотому полі герб Херсонський; у долішній, розлогій, у лазуровому полі три лелеки, що стоять кожен на своєму гнізді, два поруч і один між ними нижче»²⁴.

Герб Б.Кене:

«Б.Кене розроблений проект герба міста: у лазуровому полі - три срібних лелеки із червоними дзьобами, що стоять кожен на золотому гнізді, два поруч і один між ними нижче. У вільній частині - герб Херсонської губернії. Щит увінчаний срібною міською короною з трьома вежками та обрамований двома золотими колосками, оповитими Олександрівською стрічкою. Затвердження не отримав»²⁵.

1849

Опис Ананьєва в 1849 році:

«Уездный город Херсонской губернии, при слиянии двух вершин Тилигула. Жителей 3715 душ обоего пола, церкви 2, домов 452, городская больница, школа для крестьянских мальчиков, постоянных дворов 2 мелочных лавок 13, трактир 1, винных погребов 2, заводов 3: свечной, кирпичный, салотопенный, мельниц ветряных 8 и до 70 фруктовых садов»²⁶.

«Ананьев, уездный город, построенный при слиянии двух вершин Тилигула; расстоянием от С-Петербурга 1580, от Москвы 1283, от Херсона 421 верста. Городской земли считается под строениями, полями и выгоном 11805 десятин. Жителей в городе 2518 мужского и 2511 женского пола. В городе церквей 2, домов 447 из них 13 каменных, а остальные деревянные, вальковые и землебитные, обмазанные глиною, мелочных лавок 10, трактир 1, винный погреб 1, постоянных двора 2, городская больница и школа для обучения 1, заводов 3 - свечной, кирпичный и салотопный. Торговля в городе незначительная, она заключается в продаже разных бакалейных товаров»²⁷.

1850 рік

При розкопках, зроблених у 1850 році, біля одного зі старих млинів був знайдений великий якір від римської галери. Це може свідчити про можливість у минулому судноплавства по річці Тилигул. Археологи знайшли тоді ж і золоті карбовані монети Юлія Цезаря та срібні - Олександра Македонського²⁸.

Фрагмент мапи з річкою Тилігул, з книги А. Петрова «Война России с Турцией и польскими конфедератами с 1769 по 1774 год. – СПб., 1866, 1874. – Т.1. – 5

Всі вулиці в Ананьєві середині XIX ст. були не мощені. Як відмітив сучасник, що повітовий центр «зберігає свою сільську фізіономію (вигляд)». Під час свят, наприклад, місцеві купці ілюмінували центральну вулицю Ананьєва, запалюючи смоляні бочки відстані у півверсти від центру в верхній частині середмістя²⁹.

Ярмарки в Ананьєві були призначені двічі на рік: Георгієвська - 23 квітня, Богородницька - 8 вересня. Їх сукупний оборот сягав до 5,000 тис. крб. сріб.. Хоча за іншими даними ярмарки в Ананьєві в середині 1850-х рр. мали відбуватися на Вознесіння та 14 жовтня на Покрову. Базари в місті проходили через кожні два тижні, куди привозили господарські вироби на суму до 10,000 крб. ас., мануфактурні товари надходили з Харкова і Полтави, бакалійні закуповувались в Одесі, загальною вартістю до 26,000 крб. сріб.. Торгівля проходила в середмісті у двох місцях: на Старій площі біля Касперовської церкви (до її перенесення) і Новій біля Миколаївського собору. Економічний розвиток Ананьєва ускладнювала близькість до Балти та містечок Подільської губернії. Наприклад, відкриття нових ярмарок в Балті викликало невдоволення в мешканців повітового міста Херсонської губернії, тому що це ослаблювало «торгівлю місцевих жителів» і не давало «місту [Ананьєву] ніякого розвитку»³⁰.

1853

На 1853 р. в місті проживало 5050 мешканців, за етнічним походженням: молдовани складали 48,1%, українці - 43,2%, євреї - 4,1%, росіяни - 2,7%, поляки - 1%, роми - 0,5%, німці - 0,3%. В.М. Кабузан, зазначив, що в 1850-х рр. в Ананьєві була однакова кількість українців і молдован - по 44%, єврейського - 12%. Також в місті склалася старовірська громада, представники якої прийшли сюди з Поділля. На 1835 р. в Ананьєві жило 17 старовірів, вже 1850 р. - 38, а на 1861 р. громада складала 51 особу³¹.

* * *

Торгово-розважальні заклади в Ананьєві були представлені в 1853 р. 8 постійними дворами, харчевнею, 5 лавками, трактиром і 5 питейними будинками³².

1854

«Город составляет надломленную линию, неправильно разбросанные строения его тянутся в различных направлениях на расстоянии 14 вёрст в длину и 2-х вёрст в ширину, так что в окружности всей земли, находящейся под городским заселением будет около 30 вёрст»³³.

* * *

«...на той час в Ананьєві було 627 будинків, 4413 мешканців. Серед них найчисельнішими були міщани, потім 1819 казенних поселян, 41 чиновних, більше 50 відставних солдатів, більше 30 торговців. Тут мешкали українці, молдовани, росіяни, болгары, греки, євреї.» «Отже, згідно з «Опытом статистического описания города Ананьева» (Херсонские ведомости №22-26, 1854 г.) на початку 50-х років XIX ст.. в місті існувало:

1. Тютюнова фабрика, у якій крім кришеного тютюну виготовлялися кілька різновидів сигар та папи рос з турецького тютюну, що привозився найвірогідніше з Одеси.
2. Два салотопних заводи (на місцевому діалекті – салгани) – продукція яких збувалася на місці і вивозилася до Одеси.
3. Свічний завод, уся продукція якого збувалася на місці.
4. Цегельний завод.

Усіх вітряних млинів у місті – 51, кожний з яких приносить за рік по 60 рублів сріблом»³⁴.

* * *

В 1854 р. до міста була прислана пожежна команда (6 осіб), згодом в 1860 р. була створена суспільна пожежна команда, яка почала діяти з 1862р.³⁵.

1855

Поліція в Ананьєві на 1855 р. складалася з городничого, письмоводителя, трьох писців, 2 квартирних наглядачів та квартирної комісії, функцію міської залоги виконувала рота солдат («інвалідна команда»). Також в місті було споруджено острог для утримання злочинців³⁶.

1857

Населення міста 7900 чоловік.

«В 1857 г. в Ананьева имеется уже приходское ланкастерское училище, городская больница, аптека, три свечных, один кирпичный и один салотопный заводы, 50 мельниц, 56 частных лавок, 1418 частных домов (из которых, правда, лишь один каменный), одна деревянная и одна каменная церкви, да ещё деревянная (!) синагога. Позднее открываются маслособойни, новые мыловаренные и кирпичные заводы, несколько фабрик фруктовых и шипучих вод. По переписи 1897 года число жителей составляет 16.684 - вовсе не мало для удалённого степного городка»³⁷.

1858

25 квітня 1858 в сім'ї священника Херсонської єпархії ієрея Єфрема і дружини його Варвари, у селі Дмитрівка Олександрівської волості Ананьївського повіту Херсонської губернії (нині Ширяївський район Одеської області), народився **Священномученик Гермоген, єпископ Тобольський** (1858-1918). У 1918 році, 15 червня за церковним календарем, був утоплений у річці Тура разом з другими в'язнями більшовиків.

Ухвалою Священного Синоду Руської Православної Церкви від 31 березня 1999 преосвященний Гермоген був канонізований до лику новомучеників і сповідників Російських, а в 2000 році рішенням Ювілейного Освяченого Архієрейського Собору Руської Православної Церкви Священномученика Гермогена внесено до Собору новомучеників і сповідників Російських для загально церковного шанування й зараховано до лику святих³⁸.

1859

25 лютого 1859 на хуторі Каприці Олександрівської волості Ананьївського повіту Херсонської губернії народився **Леонід Костянтинович Артамонов** - російський генерал, військовий інженер, географ і мандрівник, учасник Російсько-японської та Першої Світової воєн. Видатний російський військовий сходознавець. Дійсний член Імператорського Російського географічного товариства, дослідник Туреччини, Персії, Афганістану та Ефіопії³⁹.

1860

«Населення Ананьївського повіту швидко зростало. У 1860 році в ньому проживало 103690 чоловік, у т.ч. дворян і чиновників 1585 чоловік, державних селян — 23320 чоловік, військових поселенців — 9494 чоловіки, колоністів — 2113 чоловік. У місті Ананьєві проживало близько 16 тисяч чоловік. А в повіті нараховувалося 435 населених пунктів, крім міста.

Із них: 17 містечок, 8 слобод, 59 хуторів, 44 села, 4 колонії, 8 селець, 295 дрібних сіл. Особливо велика щільність населення була вздовж берегів річки Тилігул і Кодими. Головним заняттям населення повіту було землеробство. Під пашнею зайнято 200000 десятин землі.

Крім землеробства, велике значення надавалось тваринництву. В 1860 році в повіті було 14000 коней, 124440 голів великої рогатої худоби, 281600 овець (із них 16000 - тонкорунних), свиней, кіз та ін. 23400 голів.

Швидко розвивалася промисловість. У повіті працювало 5 фабрик (3 - паперово-прядільні), 2 - тютюнові, 20 заводів напівкустарного характеру (свічний, 5 - вапняних, 5 - маслوبيйних, 2 - черепичних, 3 - цегельних та ін.)

Особливо швидко розвивалася торгівля. Цьому сприяв шлях, який проходив через Ананьїв із Подільської губернії до Чорного моря, куди доставляли хліб, вино, спирт, а звідти - сіль, рибу. У місті працювало 56 торгових лавок, побудовано 2 великих магазини, 24 винних погреби, 4 трактири.

Щорічно 23 квітня проводився великий ярмарок, щоденно - базари»⁴⁰.

* * *

Ананьїв відігравав роль одного з транспортних пунктів у торгівлі зерном Херсонської і Подільської губерній. Через місто проходила чумацький шлях з Балти до Одеси. Основним видом занять місцевих мешканців було хліборобство. В структурі зернових культур переважали ячмінь, пшениця, рож, просо, гречка, овес, також вирощували картоплю і овес. У середині 1850-х рр. значну роль в сільському господарстві відігравали представники єврейської громади, які контролювали більше половину орної землі. Пов'язаним з хліборобством було млинарство. До пересихання русла річки Тилігул у 1820-х рр. уздовж поселення працювало до 15 водяних млинів. Згодом обмолотом займалися вітряки та земляні млини. За статистичними даними в 1860 р. обробкою збіжжя на території Ананьєва займалися топчанова крупчатка, по одному водяному та земляному млину та 47 вітряків. Вони розташовувались в верхній частині міста. Практично у кожного з мешканців біля будинку був сад, врожай з якого торгівці гуртом скуповували та продавали по селах чи висушували. Найкращим був, на думку сучасника, дворянина Лясоти, де знаходились 2,985 фруктових і 875 лісових дерев, 10,500 виноградних лоз⁴¹.

1861

В 1861 р. в повітовому центрі працювали модний магазин, 44 лавки, 9 харчевень і постійні двори, кондитерська, «в якій проїжджаючи знаходять єдине місце, де можна втамувати голод». Тоді ж в Ананьєві було 32 об'єкти торгівлі спиртними напоями⁴².

* * *

1 листопада 1861 року в селі Карлівка Головлівської волості Ананьївського повіту Херсонської губернії (нині село Зелений Яр Доманівського району Миколаївської області) у сім'ї священика народилася **Дніпрова Чайка (Василівська Людмила Олексіївна)** (1861-1927) - українська письменниця і драматург; автор ліричних віршів, новел, поезій у прозі, мініатюр і оповідань, що зображують життя української інтелігенції і селянства; казок і лібрето дитячих опер.

* * *

9 грудня 1861 року в Перешорах Херсонської губернії Ананьївського повіту народився **Євген Харламович Чикаленко** (1861-1929) - видатний громадський діяч, меценат української культури, агроном, землевласник, видавець та публіцист.

* * *

У 1861 році в Ананьєві народився письменник **Леон Давидович Ляховецький**. Був присяжним повіреним округу петроградської судової палати. З 1902 р. по 1906 р. редагував журнал "Юрист". Написав повість з життя учнівської молоді: "Мечта и действительность" (1887) і "Характеристика известных русских судебных ораторов, с приложением избранной речи каждого из них" (1897 і 1902). Був співробітником 82-томного "Енциклопедичного Словника" Брокгауза - Ефрона.

1863

Відкриття повітової лікарні в Ананьєві.

«Швидке зростання населення змусило земство подбати про розширення лікарні, яка була відкрита в 1863 році. Наприкінці 70-х років число ліжок у ній збільшилося з 16 до 45. Але ця кількість аж ніяк не могла задовольнити потреби в медичній допомозі мешканців міста й повіту»⁴³.

Будинок повітової лікарні зі сторони нинішньої вулиці Пролетарської. Значно пізніше до цього корпусу було прибудовано хірургічне відділення. Немає сьогодні й цих парадних сходів.

Фото з фондів історико-художнього музею Ананьєва.

1867

6 квітня 1867 в Ананьєві народився **Петро Васильович Новицький** (1867 –1917) – у 1892-1906 земський начальник в Ананьївському повіті, де знаходилися його маєтки. З 1906 -

ананьївський повітовий предводитель дворянства. Депутат III і IV Дум, належав до фракції правих. Статський радник (1915).

* * *

В селі Миколаївка Ананьївського повіту народився **Петро Павлович Ганський** (1867 - 1942) - український, російській і французький художник, автор камерних вишуканих пейзажів, жанрових композицій та портретів. Навчався живопису в Петербурзькій Академії мистецтв, у Паризькій академії де Бо-Ар. Член Товариства південноросійських художників. Після еміграції до Франції, прийняв там духовний сан. Помер під Парижем у сані кардинала.

* * *

Олександр Степанович Яценко (1843-1897) - відомий київський лікар-хірург, доктор медичних наук (1871), доцент Київського університету, колезький радник. З 1867 по 1969 р. працював повітовим лікарем в Ананьївському повіті. Назбиравши трохи коштів, поїхав навчатися за власний рахунок на два роки за кордон. З 1873 р. - доцент Київського університету. Брав участь у російсько-турецькій війні, очолював військовий шпиталь у Сербії (1876). Праці присвячені різним розділам загальної та військової хірургії. Яценко розробив методу вільної пересадки шкіри (1871), зробив першу в Російській імперії успішну операцію гастростомії; одним з перших застосував антисептичне лікування ран у військово-польових умовах; експериментально досліджував методи лікування при пораненнях грудної клітки⁴⁴.

1868

Ще в далекому 1868 році одна з вулиць Ананьєва отримала ім'я російського поета-генія Олександра Пушкіна. Цю назву збережено й донині. У «верхньому парку» встановлено пам'ятник російському поету. Достеменно не відомий рік спорудження монумента і його автор. Але відомо, що спочатку скульптура була орієнтована на центральну алею міського бульвару, про що свідчить кам'яна табличка, на якій колись начебто був напис. І сьогодні ще є свідки, які розказують про те, що там було написано щось на кшталт «Великому поету от благодарного дворянства...»

Існує також легенда про короткочасне перебування О.С. Пушкіна в Ананьєві в роки його життя в Одесі та Кишиневі. В основному легенда базується на тому, що з Одеси в напрямку села Михайлівського, де поет мав відбувати покарання у виді заслання із серпня 1824 року, він міг їхати лише по поштовому і торговому тракту, який ішов у напрямку Балти через Ананьїв.

1869

«В долине р. Тилигула разбросан Ананьев на протяжении 14 вёрст и простирается ещё на 4 версты вверх по балке Липецкой. Весь город состоит из хуторов, наиболее группирующихся к соединению долин, где находится каменная церковь и возле ней базарная площадь, лавки, несколько домиков уездной городской архитектуры и несколько усадеб, окопанных рвами, схожих с помещичьими. Он имеет два поместья: одно со стороны Балты называется Гончаровкою, а другое вниз по Тилигулу – Заднипринцами (Заднипрянцами)»⁴⁵.

Початок XX століття. Кам'яний міст через річку Тилігул. Фото зроблене під час весняного паводку, коли річка розливалася дуже широко, іноді підтоплюючи нижню частину міста.
Фото з фондів історико-художнього музею Ананьєва.

* * *

25 березня 1869 року в селі Жеребкове Ананьївського повіту Херсонської губернії народився **Олександр Степанович Гіжицький** (1869-1938) - російський громадський, політичний і сокольський діяч, член III и IV Державних дум від Подільської губернії, землевласник⁴⁶.

* * *

У 1869 році народився ананьївський поет **Олександр Володимирович Лукашевич** (1869-1911). До речі, він - далекий родич відомого російського поета Миколи Некрасова. За життя О. Лукашевича, в Санкт-Петербурзі було видано дві збірки його віршів. Друкувався поет також і в губернській газеті "Юг".

Іменем О.В. Лукашевича названа одна з вулиць Ананьєва.

1870

1870 рік відзначений початком проектування нової будівлі лікарні.

«Далее, влестствие доклада Управы о том, что срок контракта на наём помещения под Ананьевскую Больницу оканчивается 1-го Января 1871 года и что дальнейшее время пользоваться этим помещением, по причине большой в нём тесноты, неудобно. Собрание ознакомившись предварительно с делами Управы, выяснившими, что Губернская Управа ассигновала по распоряжению Губернского Собрания 4, 250 руб., именно: 1,250 руб. из процентов капитала Общественного Призрения и 3,000 руб. из Губернского сбора, собственно на нужды уездов по устройству и содержанию Больниц и что сумма эта асигнована на 1870 год, остается въ целости безъ употребленія, нашло возможнымъ проэктировать возведение въ Ананьеве новаго зданія для Больнйцы в необходимыхъ размерахъ. Съ этою целью постановило: изъ означенной суммы 4250 р. отчислить теперь же 3000 р., предназначивъ ихъ для постройки въ Ананьеве Больницы, которая бы вполне соответствовала требованіямъ, выработаннымъ современною гигиеною, прибавляя къ этой сумме , по 1500 р. изъ 3000 р. губернскаго земскаго сбора ; дабы такимъ образомъ образовать сперва потребный на этотъ предметъ капиталъ»⁴⁷.

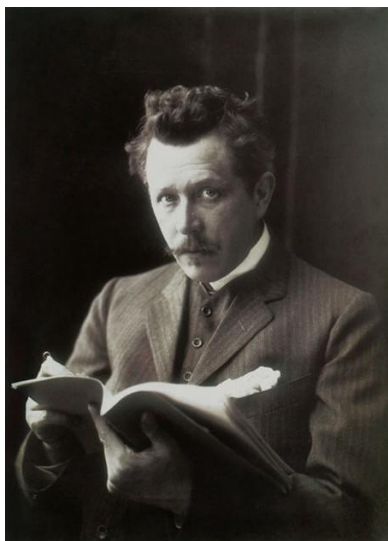
* * *

У повітовому місті створюється Ананьївське акціонерне страхове товариство. «За його допомогою будувались житлові будинки, об'єкти промисловості, культури, торгівлі»⁴⁸.

На деяких будівлях Ананьєва ще й досі можна побачити ці металеві таблички різних страхових агентств.

* * *

27 липня 1870 року в селі Голта Кам'яно-Мостской волості Ананьївського повіту Херсонської губернії (нині місто Первомайськ Миколаївської області) у сім'ї лікаря народився **Іван Мечиславович Пескевіч** (франц. Peske, Jean Misceslas) (1870-1949), більш відомий під ім'ям Жан Песке, - живописець, графік, пастеліст, гравер. Малював імпресіоністичні пейзажі Бретані і півдня Франції, портрети і натюрморти.

1872

Рік відкриття в Ананьєві 4-х класної жіночої прогімназії.

С другої половини 1872 року жіноче училище, за клопотанням повітового зібрання, було перейменоване з Жіночого Училища на Жіночу Маріїнську прогімназію.

«Выслушан доклад Попечительного совета Ананьевской Мариинской Женской Прогимназии. В докладе Члены Попечительного Совета представляют вниманию Собрания: 1) что переименованная, по ходатайству Земского Собрания, из бывшего в Ананьеве Женского Училища, Мариинская Прогимназия с начала 1872-73 учебного года открыла свои занятия, имея в приготовительном классе 29 учениц, в 1-м классе 23 и во 2-м 8., - всего 60 учениц, что из этого числа выдержали экзамены и переведены в следующие классы: из приготовительного в 1-й – 15, из 1-го во 2-й – 14 и из 2-го в 3-й – 7; вновь поступило в Приготовительный класс 19 учениц. Таким образом в настоящем 1873 – 74 учебном году состоит в Прогимназии 78 учениц, из числа которых 26 освобождены от платы за обучения; 2) что средства на содержание этого учебного заведения 1872 г. были: от земства с пособием от города.....2,500 р.

остатка от 1871 г..... 296р.24 к.

платы за право учения.....437 р. 50 к.

выручено от продажи книг и от концерта..... 99 р. 35 к.

пособия от Правительства..... 1000 р.

Итого. 4333 р. 9 к.

Из того числа израсходовано:

на содержание Женского училища в течении первого полугодия 1872 года до переименования его в Прогимназию....860 р. 41 ½ к.

и на содержание Прогимназии в течении 2-й половины 1872 г с расходами на первоначальное обустройство.....2527 р. 52 к.

Итого.... 3387 р. 93 ½ к.»⁴⁹.

Юні вихованки Ананівської Маріїнської жіночої гімназії. Кінець XIX століття.
Фото з фондів історико-художнього музею Ананьєва.

«В середині XIX століття в Ананьєві функціонувала класична чоловіча гімназія й жіноча прогімназія, ремісниче училище, приходське училище. У повіті працювало 5 міністерських училищ, 54 земські школи, дві бібліотеки»⁵⁰.

1874

8 (20) січня 1870 року в селі Будеї Балтського повіту (на цей час Кодимський район на Одещині) у сім'ї лісника народився видатний український художник, академік живопису **Євген Іванович Столиця** (1870-1929).

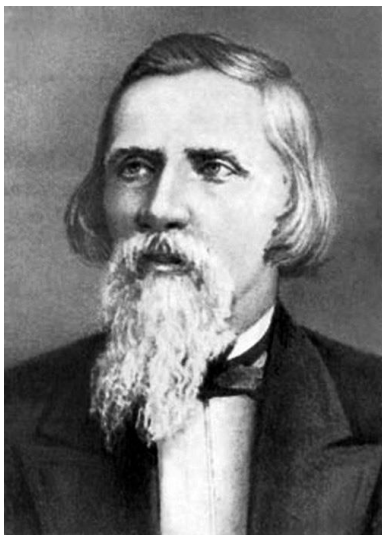
З 1974 по 1922 роки він майже постійно жив і працював в Ананьєві. У нашому місті мали свій будинок його мати й сестра.

На фото: Є.І. Столиця у своєму домі в Ананьєві.

Фото з фондів історико-художнього музею Ананьєва.

1875

З 1875 по 1882 в Ананьєві жив і працював видатний український композитор і письменник **Петро Іванович Ніщинський** (1832—1896).

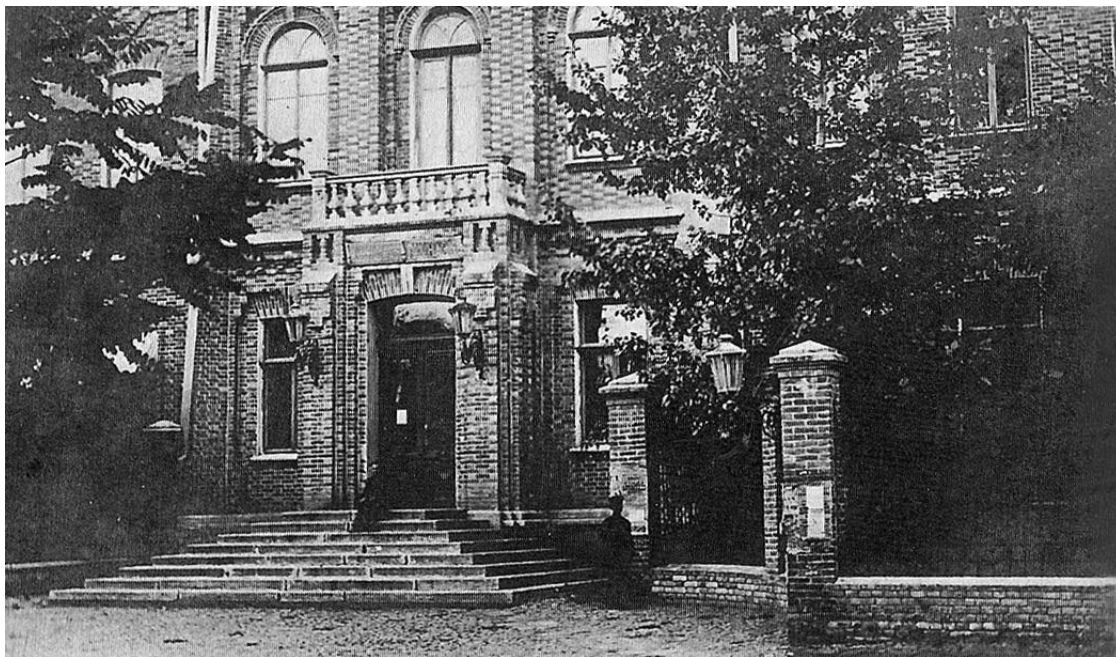

«Збирав та здійснював обробку українських народних пісень («Байда», «Ой, гук, мати, гук»), писав музичні твори, організовував музичні колективи і керував ними. В 1875 Ніщинський створив музичну картину «Вечорниці», як вставну сцену до вистави Назар Стодоля Т. Шевченка (вперше виконана в цьому ж році артистичним гуртком М. Кропивницького в Єлисаветграді). Широковідомим став чоловічий хор з «Вечорниць» - «Закувала та сива зозуля». Ніщинський підтримував зв'язки з відомими українськими культурними і громадськими діячами М. Лисенком, М. Кропивницьким, І. Карпенком-Карим, П. Саксаганським, А. Желябовим та ін.»⁵¹.

1876

13 травня 1876 на засіданні повітового земства було заслухано доклад гласного та почесного піклувальника чоловічий прогімназії А.В. Корбе «...о состоянии мужской прогимназии и ее расходах на 1875 год, а также о преобразовании ее с 1 июля сего года в полную гимназию.

По выслушании этого доклада, - собрание, признавая, что учебное заведение это достигло настоящих результатов, благодаря неусыпной заботливости почётного попечителя А.В. Корбе, - постановило: 1) Выразить искреннюю признательность собрания А.В. Корбе, - директору А.П. Блохину и всему педагогическому совету мужской прогимназии; отчет же за 1895 год и расходы, признав правильными – утвердить»⁵².

Вхід в Ананівську чоловічу гімназію. Фото кінця XIX початку XX століття.
Фото з фондів історико-художнього музею Ананьєва.

На фото: М. Песоцький - учень Ананівської чоловічої гімназії.
1899 - 1900 рр.
Фото с особистого архіву родини Песоцьких.

* * *

У 1876 році, на вечірнім засіданні від 12 травня, повітовим земством уперше було піднято питання про асигнування коштів на облаштування в Ананьєві телеграфної станції⁵³.

1878

20 червня 1878 року в Ананьєві народився **Іван Сергійович Книжник-Ветров** (справжнє ім'я Ізраїль Самойлович (за іншими джерелами Соломонович) Бланк (1878-1965) - російський публіцист, історик, бібліограф, філософ-анархіст.

1879

«За проектом архітектора Корфа в Ананьєві побудовано земську лікарню. Багато років тут працював Карпо Маркович Степанок, талановитий лікар-практик, якого люди називали народним лікарем»⁵⁴.

1881

«27 апреля 1881 в Ананьеве произошел еврейский погром, в результате которого пострадало 175 домов». На цей час у місті побудовано 15 цегляних будинків, 1169 дерев'яних. Працює 56 лавок, збудовано 2 великих магазини, 24 винних погребі, 4 трактири»⁵⁵.

1882

8 листопада 1882 року в селі Валегоцулове (нині село Долинське) Ананьївського повіту Херсонської губернії народився **Лазар (Елієзер) Семенович Самінський** (1882-1959) - російський і американський композитор і музикознавець⁵⁶.

1884

У 1884 році в селі Понори Ананьївського повіту народився і був хрещений у місцевій церкві Михайло Пилипович Велембовський – з роду Велембовських-Неборських, деякі потомки яких сьогодні дуже відомі і знані у світі люди.

Ірина Олександрівна Велембовська (1922-1990) була дуже відомою радянською письменницею й кіно сценаристкою. Вона авторка сценаріїв до таких відомих фільмів, як "Женщины", "Сладкая женщина", "Молодая жена", "Люди как реки" та ін..

Нині в Москві проживає та працює **Ксенія Михайлівна Велембовська** - завідувача відділом журналу "Новая и новейшая история" Російської академії наук, член міжнародної письменницької організації International Academy of Professionals. Нещодавно в Росії опубліковано її новий роман «Пятое время года».

Фото із сімейного архіву К. М. Велембовської.

1887

«По сведениям 1887 г., в Ананьевском уезде, кроме гор. Ананьева, всего 515 населенных мест (смежные поселки соединены вместе). Главное занятие жителей - хлебопашество, более всего сеется пшеницы, затем кукурузы, особенно у молдаван, а в последние годы увеличивается посев ячменя. Значительная часть хлеба скупается евреями и вывозится за границу через Одессу. По середине у. проходит главная линия Юго-Западных ж. д., и по его северной окраине - Елисаветградская ветвь той же дороги. Промышленность незначительна»⁵⁷.

* * *

У 1887 році народився **Борис Федорович Ятвінський** (1887–?) перший вчитель-орденоносець в Ананьївському районі. Указом Президії Верховної Ради СРСР від 29 червня 1939 року він був удостоєний ордена Леніна. Також першим серед освітян району Б.Ф. Ятвінський отримав почесне звання Заслуженого вчителя Української РСР.

1888

2 травня 1888 року в селищі Голта Ананьївського повіту Херсонської губернії (нині м. Первомайськ Миколаївської області) у сім'ї потомствених дворян Миколи Олександровича Вілінського й Валентини Никифорівни Вілінської (Черкунової) народився **Микола Миколайович Вілінський** (1888-1956) - видатний український композитор і педагог, Заслужений діяч мистецтв УРСР (1925).
Фото з особистого архіву Г. Вілінського

1889

«Перечень волостей, входивших в Ананьевский уезд Херсонской губернии согласно приложению к 5 тому «Материалов для оценки земель Херсонской губернии», 1889 г.: Александровская; Боковская; Валегоцуловская; Врадиевская; Гандрабуровская; Гвоздавская; Головлева; Завадовская; Исаевская; Каменко-мостская; Кантакузовская; Кондратовская; Коссовская; Кохановская; Любашевская; Марьяновская; Михайловская; Мостовская; Николаевская 1-я; Николаевская 2-я; Ново-Павловская; Пасицельская; Петровская; Покровская; Раштадтская; Романково-балковская; Свято-троицкая; Ставровская; Степановская; Шимковская - всего 30.2»⁵⁸.

1890

«В числе жителей преобладают малороссияне, затем молдаване, которых всего более на С. у., далее великороссияне. Есть немного немецких колонистов, а в городах и местечках много евреев, число которых быстро возрастает. Число жителей 187226, пространство 7945 кв. в. (9041 кв. км), или в 1000-ах десятин: всего в уезде — 797, в том числе пахотной — 287; земли частновладельческой — 562, крестьянской — 188, казенной — 20, удельной — 9; число крестьянских душ — 36771. Земли в частном владении: дворян — 478, купцов — 41, мещан — 18, крестьян — 2, колонистов — 12, иностранных подданных — 10. Земли по размерам владений: 0 — 100 десят. (в 1000 десят.) — 9,5; число владельцев 194; от 100 — 1000 дес. — 113; число владельцев 291; от 1000 — 10000 десят. — 395,5; число владельцев 128; более 10000 десятин — 44,2; число владельцев 4. Всего населенных мест в уезде 1228, в том числе местечек 28 и железнодорожных станций 10»⁵⁹.

1890-1900

«Наприкінці XIX ст. через територію Ананьївського повіту пролягла головна лінія Південно-Західної залізниці, а це значило, що через станцію Жеребкове Ананьїв отримав зв'язок з Москвою, Петербургом, Балтою, Кременчуком, Києвом — з усією великою державою»⁶⁰.

* * *

«1890-ті роки. В Ананьєві під час своїх подорожей по Росії, за свідченням старожилів, побував відомий російський письменник Максим Горький»⁶¹.

1891

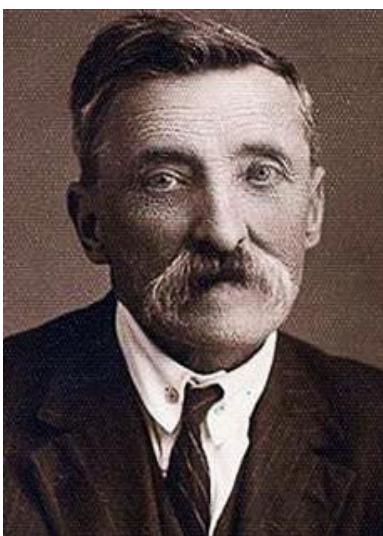

За деякими відомостями, легендарний бандит-грабіжник часів громадянської війни **Мишка Япончик**, він же **Мойше-Яків Вольфович Вінницький**, народився 30 жовтня 1891 в селі Голта (сьогодні м. Первомайськ Миколаївської області) Ананьївського повіту Херсонської губернії⁶².

1893

В Ананьєві народився **Ілля Мойсейович Ільїн** (справжнє прізвище **Бройтман**) (1893-1973) - радянський політичний діяч. Перший секретар Молдавського обкому КП(б) України в 1929 - 1932 роках.

1895

До Ананьївського повіту, у село Окни приїхав жити і працювати **Модест Пилипович Левицький** (1866- 1932) - український письменник, культурний діяч, педагог, лікар, дипломат.

1896

«По данным "Списка населенных мест Херсонской губернии", изданного Губернским статистическим комитетом в г. Херсон в 1896 г. уезд занимал 7958 квадратных верст, в нем проживало 216 995 жителей, в том числе: 109 398 - мужского пола, 107 597 - женского пола. В уезде находился 1 город, 10 -местечек, 52 села, 256 деревень, 13 немецких колоний, 14 поселков, 359 хуторов, 38 экономий, 6 станций железной дороги, 0 - казенных еврейских колоний, 0 - земских почтовых станций, 0 - казенных почтово-конных станций, 0 -монастырей»⁶³.

* * *

У 1896 році почалось будівництво Собору святого Олександра Невського, яке було завершено в 1914 році, а його освячення сталося в 1915 році. По деяким непідтвердженим відомостям знаний російський і радянський архітектор О. Щусев був автором одного з проектів будівництва Собору.

* * *

11 (23) Жовтня 1896 року в Ананьєві народився відомий радянський хімік, академік АН СРСР (1946) **Семён Исаакович Вольфович** (1886-1980). Одна з вулиць Ананьєва названа його ім'ям.

* * *

«Ананьев с предместьями: Гончаровкой и Заднепринцами, уездный город при рч. Тилигуле, под 47 гр. 43 мин. северной широты и о гр. 22 мин. западной долготы от Пулково. До губернского города 334 версты, до Санкт-Петербурга 1 591 верста, до Москвы 1296 версты, до Ж/д станции Жеребково 15,75 версты. Приходов православных 3, церквей православных -2 и молитвенный дом (Николаевская - 1842 г. постройки, Касперовская - 1857 года постройки, Успенская - 1899 года постройки); еврейских синагог -2 и молитвенный дом; полицейских частей-2, судебно-следовательских участка - 2. Дворов - 2954, жителей 15622 (7653 муж., 7969 жен.). Уездное полицейское управление. Уездная дворянская опека. Уездный съезд. Уездное по воинской повинности присутствие. Уездный распорядительный комитет, уездное казначейство и при нем сберегательная касса. Уездное податное присутствие. Управление 5 округа акцизных сборов. Уездное по питейным делам присутствие. Управление уездного воинского начальника. Уездный комитет херсонского управления Красного креста. Камера земского начальника 5-го участка Ананьевского уезда. Уездная земская управа.

Городская управа. Городской земли 11 600 десятин, усадебной - 1011 дес., пахатной 8245 дес., лугов 143 дес., лесу 32 дес., садов и огородов - 474 дес., сенокосов - 600 дес., пастбища 267 дес., плавен - 334 дес., неудобной - 494 дес. Бюджет города в 1894 г.: 69,8 тыс. рублей доходов, 69,8 тыс. рублей расходов. Пожарная команда: 6 рабочих, 6 лошадей, 1 машина, на содержание ассигновано в 1894 г. 2.6 тыс. рублей. Мещанская управа, сиротский суд, Камера городского судьи.

Мужская гимназия (196 уч.), женская прогимназия (127 уч.). Городских школ, подведомственных училищному совету - 2 (391 м., 95 д.). Церковно-приходских школ - 3 (99 м., 25 д.). Типография, фотография, книжная лавка. Метеорологическая станция.

Ананьїв на початку ХХ століття. Вулиця Міліонна.

Фото з фондів історико-художнього музею Ананьєва.

Земская больница на 30 кроватей. Тюремная больница. Вольных аптек 2. Аптекарский магазин. Уездный и городской врач и фельдшер, вольнопрактикующих врачей 2, фельдшер и акушерка. Ветеринарных врачей 2 и фельдшеров 2.

Общество для призрения старцев дряхлых и богодельня. Общество вспомоществ. учащимся в мужской гимназии и женской прогимназии. Городской клуб. Бульвар. Бань торговых 2. Городская скотобойня. Тюрьма.

Почтово-телеграфная контора и при ней сберегательная касса. Казенная и земская конно-почтовые станции. Гостиниц -2. Постоялых дворов - 5.

Городской общественный банк: в 1894 г. принято вкладов на 22,3 тысяч рублей, выдано ссуд на 301,1 тысяч рублей. Агенств страховых обществ 3. Нотариальных контор - 2.

Салотопенный завод (годовое производство 0,7 т.р.), мыловаренный завод (0,5 т.р.), завод. искусств. минерал. Водами -3 (1,2 т.р.), маслобоек -2 (2 т.р.), паровых мельниц - 4 (5,6 т.р.), ветряных мельниц - 46 (13,8 т.р.), кирпичных заводов - 4 (7,1 т.р.), слесарных мастерских - 2 (2,3 т.р.), ювелирных - 3, кузниц -5 (3 т.р.), столярных мастерских - 5 (3,4 т.р.), бондарных - 3 (1,4 т.р.), колесных - 2 (0,8 т.р.), портняжных - 15, сапожных - 10. Лесных складов - 3, Хлебных амбаров - 11. Лавок - 112: мануфактурных - 14, галантерейных - 7, бакалейных -25, разных пищевых продуктов - 23, прочих товаров - 43.

Оптовых складов вина и спирта - 4, ренсковых погребов - 10, винных погребов - 7, пивных лавок - 2, трактиров - 11.

Базарных площадей - 2. Базары через 2 недели»⁶⁴.

Ананьїв. Вулиця Мільйонна. Початок ХХ-го століття.

Фото з фондів історико-художнього музею Ананьєва.

1897

«По переписи 1897 г. в городе вместе с предместьями Гончаровкой и Заднепринцами насчитывалось 16,7 тыс. жителей, в том числе 12.7 тыс. православных и более 3,5 тыс. иудеев. Торговых предприятий имеется около 150 с годовым оборотом свыше 1 млн. рублей, в ряду других городов Херсонской губернии по развитию торговли принадлежит 9 место»⁶⁵.

* * *

«В 1897 році в Ананьєві проживало вже 16684 мешканці. В 1900 році в місті було 13 кінських заводів, 3 парові млини, 146 фабрик та заводів з 280 робітниками та виробництвом на 239 тисяч рублів.

Отож, за неповне десятиріччя ми бачимо значний прогрес у промисловому розвитку міста. Заданими 1897 року, тут було 11619 десятин землі, з якої 9600 — орендованих. Здавалося, ще зовсім недавно Ананьїв був занедбаним населеним пунктом, більш схожим на село, ніж на місто, але з проведенням залізниці до станції Жеребкове, значення міста значно виросло. Фабрик та заводів у місті вже було 87 з 146 робітниками та виробництвом на майже 150000 рублів. Крім того, налічувалося 5 парових і 47 вітряних млинів, 1 салотопня, 1 миловарня, 2 олійні, 5 цегельні, 6 бондарень, 6 кузень, 3 підприємства для вироблення коліс і возів та інші. В місті влаштовувалися досить значні ярмарки і базари, під час яких продавалося до 200 тисяч пудів хліба, різних товарів на 60000 рублів, до 1000 голів коней, до 2000 - волів, по 1000 голів корів гульового скота, по 800 - овець та свиней»⁶⁶.

Вид на Ананьїв з висоти дзвіниці церкви св. Миколая.
 Фото з фондів історико-художнього музею Ананьєва.

1898

Жеребкове та Ананьєв у путівнику П.М. Андрєєва 1898 року.

«В 40 верстах от Бирзулы находится станция Жеребково, с красивым каменным грандиозным зданием; район этой станции охватывая северную часть Ананьевского уезда Херсонской губернии отличается выдающимся плодородием. От станции Жеребкова идет почтовый тракт на уездный *город Ананьев*, который лежит в 15 верстах от станции. Это небольшой, чистенький и благоустроенный городок, один из лучших уездных городов Херсонской губернии; он построен довольно неправильно, дома разбросаны среди садов, по долине р. Тилигула, у подножия возвышенностей, покрытых виноградниками; общее впечатление Ананьев оставляет вполне благоприятное: чистенькие, небольшие домики кокетливо выглядывают из зелени деревьев и временами кажется, что находишься в каком-нибудь дачном уголке, а не в заброшенном среди наших южных степей маленьком уездном городе. В Ананьеве до 17.000 жителей; классическая гимназия, женская прогимназия и несколько нисших учебных заведений; очень недурен городской бульвар. На месте нынешняго города в середине прошлаго столетия возникла слобода Анань,

заселенная преимущественно молдаванами, и доставшаяся России в 1792 году вместе с Очаковскою областю по Ясскому трактату и переименованная в уездный город в 1834 г.»⁶⁷.

* * *

25 червня 1898 року в Ананьєві, біля старої базарної площі, на початку вулиці Мільйонної (нині Незалежності) у присутності Міського голови Ананьєва Олександра Андрійовича Коняхіна, Членах Управи М.О. Вілінського, О.І. Балдескул і П.В. Парадіски було розпочато будівництво міського бювету з артезіанською скважиною, глибиною у 21 сажень, який давав 37 тисяч відер води на добу. Вода в бюветі мала нейтральну реакцію та не вміщувала аміаку та інших шкідливих речовин.

Зараз ця історична пам'ятка відреставрована стараннями нинішнього міського голови П.І. Маковецького за фінансової підтримки підприємців В. Григорчука та О. Рирмака.

* * *

3 липня 1898 року, у селі Ісаєво Ананьївського повіту Херсонської губернії народився **Петро Костянтинович Лещенко** (1898-1954) - естрадний співак, танцюрист, виконавець народних і характерних танців, гітарист. За деякими свідченнями ананьївців П. Лещенко, у роки румунської окупації Одеси, неодноразово приїздив в Ананьїв до своїх друзів.

1898

20 серпня 1899 в Ананьєві народився **Анатолій Миколайович Гурковський** – учасник партизанського загону, що діяв в Ананьївському повіті з 1917 року. Комісар різних частин Червоної Армії. З 1944 року працівник центрального апарату Главвоенторга Червоної Армії. Автор повісті «Палец на курке», у якій дуже яскраво описуються події 20-х років в Ананьєві та районі⁶⁸.

* * *

3 листопада 1899 в селі Бірзула (нині Котовськ) Ананьївського повіту Херсонської народився **Гліб Васильович Ватагин** (1899- 1986) - італійський фізик, творець великої наукової школи в Бразилії.

1900

В Ананьєві відкривається міська друкарня, власниками якої були Є.Н. Макаревич і О.А. Коняхін.

* * *

У 1900 році народився **Георгій Єрмолайович Стрешний** (1900-1940). У 1933 -1935рр. - начальник Політичного відділу Григоріопольський машинно-тракторної станції. У 1935р. - 1-й секретар Красноокнянського районного комітету КП (б) України (Одеська область), 1-й секретар Ананьївського районного комітету КП (б) України (Одеська область). З 1937 по 18.7.1938 - в.о. голови ЦВК Молдавської РСР. З 1938 по 5.1940 - голова РНК Молдавської РСР. Депутат Верховної Ради СРСР I-го скликання 1937 – 1946рр. Був нагороджений 7.2.1939 орденом Леніна - за видатні успіхи в сільському господарстві, і особливо за перевиконання планів основних сільськогосподарських робіт. Помер у 1940 році.

1904

Коштами земства в 1904 р. до станції Жеребкове була прокладена шосейна дорога. «1904 рік. Побудовано дорогу від Ананьєва до станції Жеребкове, її укладено бутом. За проїзд стягувалася плата: 3 копійки за підводу, 5 - за фаєтон. Головним підрядником цього будівництва був Іона Равве»⁶⁹.

*Фото початку ХХ століття. Службовці Ананьївського земства та інших відомств.
У центрі сидить голова земської управи М.В. Унтілов⁷⁰.
Фото з фондів історико-художнього музею Ананьєва.*

1905

Оформлений міський осередок РСДРП.

«Навесні 1905 року соціал-демократи активізували революційну агітацію. У травні в місті поширювалися листівки Одеського комітету РСДРП: «Дні революції і голос фабрикантів», «Геть самодержавство! Хай живуть Установчі збори!», «Петербурзькі товариші кличуть

нас приєднатися...» та інші. Наростання революційного руху в місті вимагало посилення організаторської роботи соціал-демократів, керівництва діями мас. З цією метою в червні 1905 року був оформлений міський осередок РСДРП, одним з організаторів якого став більшовик А. Чекунов. Внаслідок цього революційна робота в місті значно пожвавилася. На початку осені в Ананьїв прибув одеський робітник член РСДРП С. І. Острокуш. Він привіз нелегальну літературу і активно включився в пропагандистську діяльність. 19 жовтня в місті відбулася політична демонстрація, яка проходила під керівництвом соціал-демократів - І. С. Книжника, М. Ф. Зборовського, Т. І. Миронова та інших. Понад 3 тис. робітників, селян, службовців із червоними прапорами, співаючи «Марсельезу», пройшли по місту. Потім відбувся мітинг. Промовці викривали облудну суть царського Маніфесту 17 жовтня, закликали маси ставати під революційні прапори. Демонстранти вимагали звільнення політичних в'язнів і всіх заарештованих за участь в аграрному русі. Наляканий бурхливим розвитком подій у місті, херсонський губернатор 22 грудня 1905 року оголосив в Ананьєві і повіті стан «посиленої охорони». Одержавши військову підмогу з губернії, місцеві власті провели масові арешти. У грудні 1905 - січні 1906 року вони кинули до в'язниці 49 соціал-демократів і активних учасників жовтневих подій. Це був серйозний удар»⁷¹.

* * *

Погроми в 1905 році:

«В 1905 году погромы стали более жестокими. В имении Оленовка Ананьевского уезда Херсонской губернии крестьяне ночью ворвались в господскую усадьбу, разогнали дворню, убили старую мать помещика Виктора Брита, открыли винный погреб и предались пьянству. После этого вилами перекололи охотничьих собак, спалили птичник с цесарскими курами и зарезали племенных свиней. Потом разгромили барские покои, сожгли библиотечный флигель и больницу. Однако этого показалось мало. Перед уходом пьяные погромщики подпалили весь дом и ждали до тех пор, пока он весь не сгорит. Затем баграми растащили дымящиеся бревна по полю, чтобы и следа от усадьбы не осталось... Крестьянам казалось, что с уничтожением барского дома они навсегда избавятся от своего помещика. Ведь ему возвращаться будет некуда...»⁷².

1906

Будинок Народної аудиторії.

Програмка до спектаклю Ананьївської Народної аудиторії "На пороге к делу".
Фото з особистого архіву Г. Вілінського.

* * *

В селі Журівка Ананьївського повіту Херсонської губернії (нині Миколаївського району Одеської області) народився **Павло Пилипович Ведута** (1906 - 1987) - український новатор сільськогосподарського виробництва, голова колгоспу ім. XXII з'їзду КПРС Березівського району Одеської області УРСР (нині ТОВ ім. Ведути). Двічі Герой Соціалістичної Праці (1949, 1958), один з 225 людей за всю історію нагороджень в СРСР, удостоєний золотої зірки Героя Соціалістичної праці вдруге ⁷³.

* * *

1 грудня (14) грудня 1906 року в Ананьєві, в сім'ї службовця народився **Микола Семенович Харченко** - відомий вчений-фармаколог, доктор медичних наук, заслуженої діяч науки УРСР, професор.

Протягом 40 років М.С. Харченко очолював кафедру фармакології Харківського державного медичного університету та зробив вагомий внесок у його розвиток.

1908

21 березня (3 квітня) 1908 року в селі Пасицели Ананьївського повіту Херсонської губернії (зараз Балтський район Одеської обл.) народився **Степан Іванович Олійник** (1908-1982) – відомий український український поет-гуморист і сатирик, журналіст, лауреат Державної премії СРСР.

* * *

У 1908 році в Ананьєві народився **Андрій Семенович Харченко** (1908-1985) - український картограф та геодезист, кандидат технічних наук, професор Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

1910

«На початок 1910 року в місті працювали міський банк, агенція Бессарабсько-Таврійського банку, пошта, телеграф, 2 типографії, аптека, лазня, магазин ювелірних виробів, кілька бакалійних та галантерейних магазинів. Будуються цегельні будівлі, що належать поміщикам, купцям, хазяям підприємств. Зрідка на центральній вулиці горять газові фонарі»⁷⁴.

г. Ананьевъ, Херс. губ. Обществ. клубъ.
m. Ananiew Chersońskiej gub. Klub miejski.

Будинок Суспільного клубу. Зараз тут їдальня школи-інтернату.
Фото з фондів історико-художнього музею Ананьєва.

* * *

Перший номер газети «Известия Ананьевскаго Уезднаго Земства» 1910 року.

З 1-го лютого 1910 року в місті починає виходити газета «Известия Ананьевскаго Уезднаго Земства». У першому номері газети було 6 сторінок. Передплата газети на рік коштувала 1.60 коп. з доставкою і пересиланням. А ось, хто тоді отримував газету безкоштовно:

«Известия Ананьевскаго Уезднаго Земства» выходят еженедельно по понедельникам и розсылаются бесплатно» гласным Ананьевскаго земскаго собрания, всем земским и волостным правлениям, земским начальникам, чинам, полиции, всем земским школам, лицам агрономическаго, лечебнаго и ветеринарнаго персонала, земским страховым агентам и библиотекам-читальням»⁷⁵.

* * *

«1910 рік. Міським головою Ананьєва А. Коняхінім уперше в Україні введений регулярний автобусний рух - це було сполучення від центру Ананьєва до станції Жеребкове»⁷⁶.

* * *

«1910-ті роки. Під час своїх гастролей в Одесі, на запрошення місцевих шанувальників в Ананьєві виступає з концертом видатний оперний співак і актор зі світовим ім'ям Федір Іванович Шаляпін»⁷⁷.

* * *

В Ананьєві на пивоварному заводі Г. Стучинського варили дуже смачне пиво декількох сортів, яке продавалось не лише в самому місті, але і поставлялось в Одесу. Ось так виглядала реклама пива в місцевій газеті:

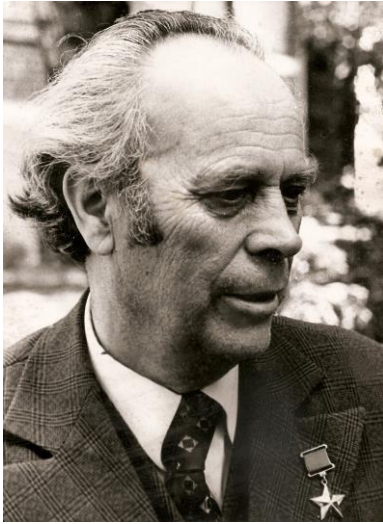
А ось етикетки різних сортів ананьївського пива:

* * *

У селі Контакузівка Ананьївського повіту Херсонської губернії народився **Василь Онуфрійович Поляшко** (1910-1969) - учасник Другої світової війни, снайпер стрілецької роти 44-го гвардійського стрілецького полку 15-ї гвардійської стрілецької дивізії. Повний кавалер ордена Слави.

* * *

20 липня (2 серпня) 1910 року в селі Михайлівка (нині село Ананьївського району Одеської області) у селянській родині народився **Олександр Миколайович Арсенюк** (1910-1996) - учасник Великої Вітчизняної війни, снайпер 58-го гвардійського кавалерійського полку 16-ї гвардійської Чернігівської кавалерійської дивізії, сформованої в грудні 1941 року в місті Уфі, як 112-я Башкирська кавалерійська дивізія, 7-го гвардійського кавалерійського корпусу 61-ї армії Центрального фронту, гвардії червоноармієць. Герой Радянського Союзу (15.01.1944), старший сержант запасу.

1911

Олександр Пилипович Діордиця (1911-1996) - молдовський радянський політичний діяч народився 12 вересня 1911 року в селі Гандрабури Ананьївського повіту Херсонської губернії. З 1946 по 1955 - міністр фінансів Молдавській РСР. З 1955 по 1958 - заступник голови уряду Молдавської РСР. З 1958 по 1970 - голова уряду Молдавської РСР. Одночасно міністр закордонних справ Молдавської РСР. Депутат Верховного Совету СРСР 3-7 скликань.

1913

У травні 1913 року біля селища Липецького Ананьївського повіту Херсонської губернії, ієромонахом Балтського монастиря **Інокентієм** (в миру **Іван Левізор** (1875-1917)) було засновано «Новий Єрусалим» або «Райський сад» - величезний підземний монастир, розрахований на дві тисячі чоловік.

* * *

У неділю 21 квітня 1913 року в ананьївській друкарні «Прогресс» було надруковано перший номер ілюстрованого літературно-мистецького та науково-популярного журналу

«Южное слово». Редакція журналу мала два відділення – в Ананьєві та Києві. Виходив журнал двома мовами: російською та українською. У першому номері можна було побачити некролог на смерть ананьївського поета Олександра Лукашевича...⁷⁸.

1914

«Чим займалося Ананьївське повітове земство.

Давайте заглянемо у його газету «Вісті» за 1915 рік.

30 листопада газета писала про те, що Государ Імператор висловив подяку представникам Ананьївського повіту за пожертвування.

21 листопада в м. Ананьєві земська делегація зустріла Херсонського губернатора барона Гревеніца. В управі йому було піднесено хліб, сіль, вдячну адресу..

Барон Гревеніц люб'язно погодився підписати папір про організацію в м. Ананьєві товариства споживачів, підписав також Статут товариства.

7 грудня газета передрукувала з «Урядового вісника» замітку: Голові Ананьївського повітового земства Унтілову М.В. виголошується високе благословіння за працю під час війни (Государ Імператор Микола II Романов).

Ананьївська школа ремісничих учнів пожертвувала для потреб армії цінні речі.

Серпень—вересень. Звіт по народній освіті на серпень 1914 р.

- кількість земських шкіл по повіту - 144.
- комплектів учнів - 260, учнів - 11 т. 920, тих, які закінчили - 943.
- витрачено грошей - 300 тис. крб.
- зарплати вчителям - 147 т. крб.
- на посібники - 182114 крб.
- утримання однієї школи - 11427 крб.
- на одного учня - 17 крб. 20 коп.
- з/плата вчителя - 2-3 тис. крб. на місяць.

Довідка для Порівняння:

1 пуд м'яса коштував - 4 крб. 10 коп.

1 пуд сала - 10 крб. 20 коп.

Стипендія студентам-медикам в госпіталях м. Ананьєва - по 100 крб.

За 10 коп. в трактирі можна було купити миску борщу, миску каші і 100 гр. горілки»⁷⁹.

* * *

У 1914 році завершено будівництво будинку нинішньої міськарadi⁸⁰.

* * *

В Ананьєві народився член Спілки художників з 1946 року, Заслужений діяч мистецтв Киргизької Республіки, художник **Давид Нафтулович Флекман (1914-2003)**.

* * *

В Ананьєві народилась **Діна Михайлівна Фрумїна** (1914-2005) - видатна художниця, живописець, педагог, яка виховала ціле покоління сучасних і відомих одеських художників.

* * *

1914 році в селі Валегоцулове (нині Долинське Ананьївського району Одеської області) у робочій сім'ї народився **Олексій Сидорович Власенко** (1910-1943) - старший лейтенант Робітничо-селянської Червоної Армії, учасник Бессарабського походу РСЧА й Великої Вітчизняної війни, Герой Радянського Союзу (1943).

1915

12 вересня 1915 року - День освячення Собору святого Олександра Невського. «Для освящення Собора в Ананьев прибыл 28 Июня Архиепископ Назарий. Встреченный на ст. «Жеребково» настоятелем местного Собора и благочинным протоиереем о. А. Мышаковым, председателем земской управы Н. В Унтиловым. городским головой Н. С. Флоринским членом Земской управы Г. С. Флоринским и уездным исправником И. Г. Шесточенко, Владыка, в сопровождении и.о. ключаря Одесского Кафедрального Собора. о. Стефана Лобачевского и протодиакона Собора о. В Островидова, прибыл около 6 час. вечера к квартире настоятеля Собора, где и имел пребывание»⁸¹.

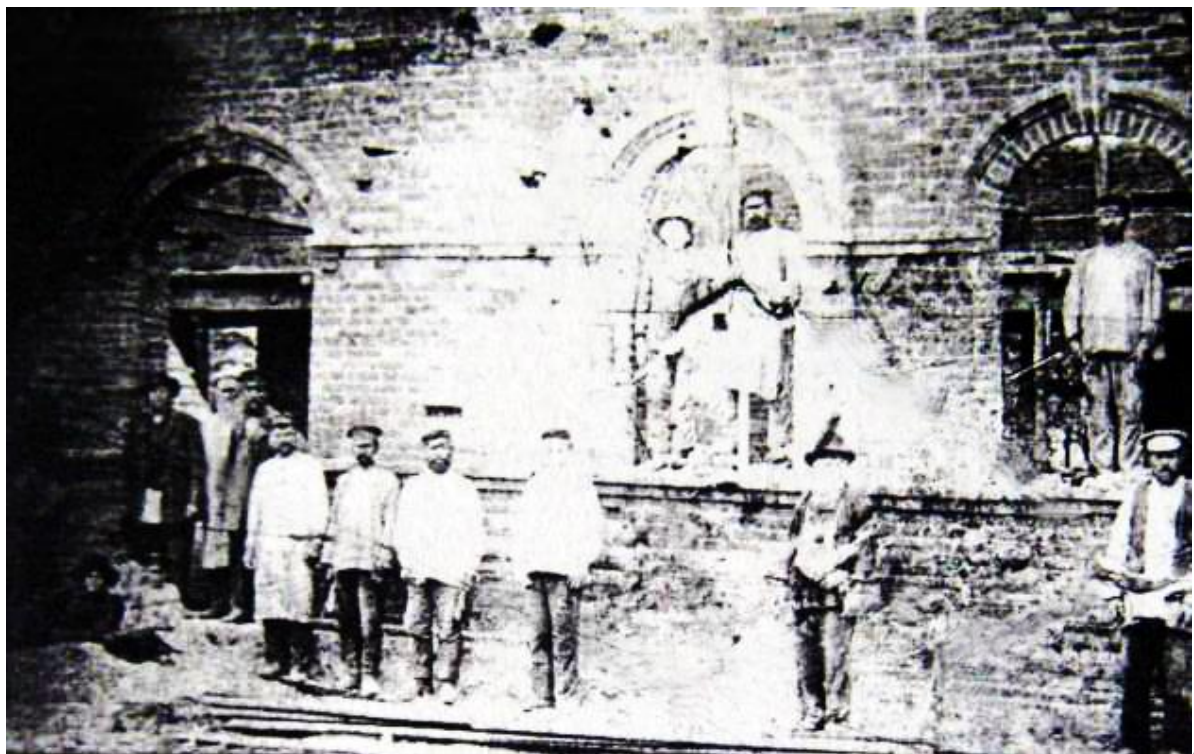

Хресний хід в Ананьєві. Собор св. Олександра Невського.

* * *

У 1915 році закладено будівлю міського громадського самоуправління на розі вул. Пушкінської та Лісної (зараз вул. Леніна).

А ось фото будівництва церкви Покрови Пресвятої Богородиці, яка знаходилась на розі вулиць Ватутіна і провулка Васі Буженка. Цю фотографію, як сімейну реліквію передавали з покоління в покоління в сім'ї Молодових⁸².

Будівництво церкви Покрови Пресвятої Богородиці.

На

На фото (зліва направо): на порозі, у дверях житель міста Крючков (в шляпі), Василь Федорович Кольцов, Юхим Федорович Молодов, який і фінансував будівництво.
Далі в отворі вікна хлопчик – Андрій Кольцов.
Фото з фондів історико-художнього музею Ананьєва.

1916

9 лютого 1916 в селі Плоске Ананьївського повіту Херсонської губернії в сім'ї робітника народився **Федір Семенович Горовий** (1916-1973) - професор, ректор Пермського держуніверситету, автор 72 наукових статей та 22 збірок із соціально-економічної історії Уралу та історії революційного руху на Уралі.

1917

«Вся влада на місцях переходить до губернських земських установ та комісарів Тимчасового уряду. Всі посади стали виборними. В березні 1917 року влада в місті перейшла до Комітету громадських організацій, створеного поміщиками, торгівцями і підприємцями»⁸³.

* * *

17 березня 1917 року в селі Бірзула, Ананьївського повіту Херсонської губернії (нині Котовськ, Одеської області) народився **Микола Миколайович Моршен** (Марченко) (1917-2001) - російський поет. Син письменника М. Нарокова. Моршен - майстер «гри в слова». Перша збірка його віршів «Тюлень» була випущена видавництвом «Посев» в 1959 р. Збірка Моршена «Ехо та дзеркало» також побудована на грі слів і віршів. Інші вірші навмисно перетворені на загадкову картинку: рими приховані, математичні символи потрібно називати словами й так далі⁸⁴.

1918

У 1918 році, на початку березня, Ананьїв окупували частини австро-угорських та німецьких військ. Нова влада примушувала селян повертати землі та майно колишнім власникам та почала збирати в населення зброю. Обклала всіх великими податками. Ось як описує А. Смірнова - авторка книги «Мои 100 лет» перебування австрійців в Ананьєві:

«У австрийцев была серая форма, и они носили каски с какой-то колючей шишкой сверху. Русские солдаты касок тогда не носили. Австрийцы вели себя по отношению к местному населению вполне лояльно, но все притихли, затаились - все-таки чужаки, оккупанты рядом. Что-то завтра будет?! . .

Австрия - это центральная Европе, родина многих композиторов. Среди них - гениальные Моцарт и Штраус, любимые во всех странах мира. Может быть, не родились бы они именно в Австрии, если бы народ этой страны не был так музыкален. И вот по вечерам зазвучала, полилась над оккупированным городом классическая музыка...

Ананьев находится не так далеко от Карпат и местность у нас была холмистая.

Центральный бульвар нашего городка (а такой бульвар до революции был в каждом уездном городе) располагался на пригорке, и все по вечерам ходили туда гулять. Какие чудесные розы там цвели!

Наша земская школа стояла тоже на пригорке, а рядом, в низинке, протекала небольшая светлая речка. И каждый вечер мы стали слушать чудесную, просто волшебную музыку, которая доносилась с бульвара. Это был духовой оркестр, и не знаю, насколько правда, но говорили, будто все инструменты у музыкантов были сделаны из чистого серебра...

...Австрийцы ушли, когда в Австро-Венгрии началась революция. Они вывезли с Украины все, что смогли, вывозили составами даже плодороднейший чернозем. Земля у нас такая необыкновенная, потому что в этих местах совсем недавно, по геологическим меркам, была не тронутая человеком, девственная степь. На этих землях часто селились беглые крестьяне из России. А травы здесь такие родились, что когда в начале лета по степи скакал верхом на лошади всадник, то они доходили ему до лица. Тысячелетиями, созревая, эти травы падали вниз, на землю, разлагались и формировали не обыкновенный украинский чернозем. Нигде такого, наверное, нет. Кстати, Гитлер нашу землю в Германию тоже составами вывозил...»⁸⁵.

* * *

У 1918 році в селі Гандрабури Ананьївського повіту народився поет **Сімон Єрофійович Моспан**. У 1941 році, незадовго до початку війни, вийшла збірка його віршів «Молодой голос». У 1944 році С.Є. Моспан був мобілізований. Загинув у бою за звільнення одного з міст Сілезії 23 березня 1945 року. Окремі вірші з творчої спадщини поета публікуються в різних антологіях і збірках.

1919

24 квітня 1919 року відбулася повітова партійна конференція, а на другий день - повітовий з'їзд Рад, який ухвалив рішення про передачу саме Радам усієї влади в повіті.

Збори активу сільської ради 1 - першої ділянки.
Наступного дня голову сільської ради М.Г. Гуцула було вбито.
Фото з архіву ЦРБ.

* * *

«З травня 1919 року в Ананьєві почав виходити бюлетень ананьївського РОСТА «Красный труд» та газета «Известия Ананьевского уездного исполкома и парткома»»⁸⁶.

* * *

15 січня 1919 року в селі Валегоцулове (нині Долинське) Ананьївського повіту Одеської області народилась **Домніка Тимофіївна Дарієнко** (1919-2010) - молдавська актриса, Народна артистка СРСР (1974). Померла у 2010 році та похована на кишинівському центральному кладовищі.⁸⁷

1920

У 1920 р. в Ананьєві працювали профтехшкола, школа-комуна, 5 шкіл-клубів, 27 бібліотек, 18 хат-читален, 2 клуби, кінотеатр⁸⁸.

* * *

Розгром «Райського саду» - підземного монастиря іннокентьївців.

«Наприкінці вересня 1920 року, до ананьївського ревкому надійшла звістка, що там переходять повстанці. Туди був відправлений загін червоноармійців на чолі з головою ревкому С. Аносовим. Після жорстокого бою діяльність монастиря була назавжди припинена. Але жертв було багато серед червоноармійців. Голова ревкому Аносов був смертельно поранений.

Похований він з війським почетом в Ананьєві на міському кладовищі. У 1921 р. на місті монастиря була створена комуна «Від темряви до світла»⁸⁹.

* * *

«У березні 1920 р. кілька тижнів в Ананьєві перебувала бригада Г. Котовського, який відмічав, що становище в місті і повіті напружене, і негативно діє на особливий склад бригади.

Є відомості, що разом з бригадою перебував у повітовому Ананьєві і Микола Островський, який працював в бригаді з молоддю. Є відомості і про те, що в місті деякий час проходив службу відомий радянський поет М. Светлов»⁹⁰.

* * *

«Для поновлення своєї бригади свіжими силами в Ананьєві перебуває комбриг Григорій Іванович Котовський. Тут відбувся й важливий момент його особистого життя: одруження з лікарем бригади Ольгою Шакіною.

Будинок в Ананьєві в якому відбулося весілля Г.Котовського.

На пропозицію Г.Л. Котовського в Ананьєві був організований дитячий будинок для утримання дітей, що залишилися без батьків внаслідок революційних подій та воєнного лихоліття. Згодом тут виросло ціле дитяче містечко, яке налічувало 15 будинків, де виховувалося близько тисячі дітей. Містечко проіснувало до 1956 року; потім на його базі було засновано школу-інтернат»⁹¹.

* * *

«1920-ті роки. У місті для роботи з молоддю побували одеський поет Едуард Багрицький та письменник Микола Островський»⁹².

* * *

У 20-ті роки в місцевій повітовій газеті працював майбутній відомий російський радянський поет, драматург, перекладач Михайло Светлов. Про це можна прочитати в повісті В.А. Гурковського «Палец на курке»⁹³.

* * *

1 травня 1920 року в Ананьєві народився **Борис Пантелеймонович Робул** (1920-2003) – ветеран Великої Вітчизняної війни, учасник звільнення Ананьєва, Почесний громадянин міста, краєзнавець та дослідник історії Ананьєва.

1921

«В 1921 році Ананьївський повіт був розформований. Ананьїв, який мав 18,4 тис. населення та посідав за кількістю населення четверте місце в Одеській губернії, увійшов до складу Балтського повіту»⁹⁴.

* * *

Протягом 1921-1925 рр. в Ананьєві налічувалось біля 20 напівкустарних підприємств з переробки сільськогосподарської продукції: салотопний, миловарний заводи, 3 фабрики фруктових та шипучих вод, 2 маслоробні, 5 цегельних заводи та тютюнова фабрика⁹⁵.

* * *

3 травня 1921 року в селі Каїри Комінтернівського району Одеської області народився **Микола Петрович Калюжний** - один з найстаріших журналістів Одеської області. З 50-х років працював заступником редактора ананьївської районної газети. Наприкінці 90-х приймав участь в організації газети «Всім про все», декілька років був її редактором.

М.П. Калюжний - Заслужений журналіст України, ветеран Великої Вітчизняної війни, нагороджений двома медалями «За відвагу», орденом Червоної зірки, орденом Вітчизняної війни 2-го ступеню.

Написав та видав сім книг повістей та оповідань, серед

яких фантастична повість «Зелена Сахара», гуморески, драматичні твори.

1 червня 2011 року Микола Петрович Калюжний був нагороджений Почесною відзнакою голови одеської обласної державної адміністрації, за вагомий особистий внесок у розвиток вітчизняної журналістики й високий професіоналізм.

* * *

В Ананьєві народився художник **Олексій Семенович Россаль-Воронов**

(1921-2008). Працював у техніці офорту і монотипії, ілюстрував літературні твори, виконував плакати на церковні теми.

З 1957 учасник численних виставок - Всесоюзних, Всеукраїнських, республіканських, московських і Московської області.

1922

«В 1922-1924 рр. в Ананьєві організовано 11 кооперативних товариств і артільей - «Мукомол», «Сукновальня» та ін.»⁹⁶.

1923

«Після скасування губернсько-повітового адміністративного устрою Ананьїв став центром Балтського округу УРСР, а в 1924 р. увійшов до складу Молдавської АРСР»⁹⁷.

«Після входження до складу Молдавської АРСР у місті створюються умови для розвитку молдавської культури і традицій. Крім газети «Більшовицька перемога», з 1932 року в Ананьєві видається її молдавський варіант «Біруінца большевике»⁹⁸.

* * *

16 квітня 1923 року в селі Валегоцулове (нині Долинське), Ананьївського району народився **Петро Степанович Дарієнко** (1923-1976) молдавський радянський поет і публіцист.

Автор збірок віршів: «Пісні радянської весни» (1948), «Вірші» (1954), «Сліди людини» (1964), «Годинник роздумів» (1966) і ін.

Виступав і як драматург (п'єса «Коли зріє виноград», 1961).

Був міністром культури Молдавської РСР (1963—67).

З 1968 головний редактор газети «Радянська культура».

Нагороджений орденом Леніна, іншими орденами та медалями.

1924

«В 1924 р. В Ананьєві налічувались 56 мілких приватних підприємств з 124 робітниками. У місті налічувалось 1 державне, 3 кооперативних, 207 приватних підприємств торгівлі»⁹⁹.

1925

У 1925 році в Ананьєві народився **Юхим Наумович (Хаим Нахманович) Рухліс** (1925-2006) - ізраїльський, раніше радянський, шаховий композитор; майстер спорту СРСР (1961) і міжнародний арбітр (1956) із шахової композиції. Автор двухходової теми, що носить його ім'я. Інженер. З 1937 опублікував близько 170 завдань (більшість - двухходовок). Фіналіст 10 особистих чемпіонатів СРСР (1947-1984); в 1-му чемпіонаті (1947) - 2-е місце за двухходовку; на конкурсах удостоєний 125 відмінностей, у тому числі 60 призів (30 перших). Найкращі композиції Рухліса відрізняють глибина задуму, висока технічна майстерність.

[http://ru.wikipedia.org/wiki/ Рухлис,_Ефим_Наумович](http://ru.wikipedia.org/wiki/Рухлис,_Ефим_Наумович)¹⁰⁰.

1926

В Ананьєві народився **Олександр Євгенович Степанок** - живописець, член Московської спілки художників з 1961 р. Учасник 8 всесоюзних і всеросійських виставок у Манежі (м. Москва). Персональні виставки в НДР і в Москві в 1986-1989 р.р.

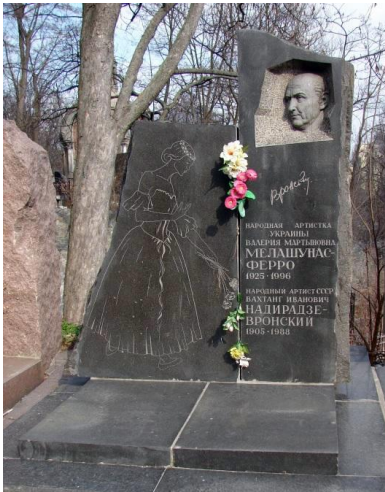
Його роботи знаходяться в Державних картинних галереях Москви, Одеси, Павлограда, а також у приватних колекціях США, Югославії, Австралії, Франції, Нігерії, Росії¹⁰¹.

* * *

14 жовтня 1926 року в селі Жеребкове Ананьївського району народився **Олександр Олексійович Мулик** (1926-1993) – учасник Великої Вітчизняної війни. З 1950 по 1986 рік працював у редакції районної газети. За свою невтомну та професійну працю першим в Одеської області, Указом Президії Верховної Ради Української РСР, отримав звання Заслуженого журналіста Української РСР (28.02.1982).

1928

В Ананьєві народилась **Валерія Мартинівна Мелашунас-Ферро** (1928 -1996) - українська артистка балету, балетмейстер. Народна артистка України (з 1993 року).

1929

8 вересня 1929 року у селі Володимирівка Красноокнянського району Одеської області народився **Григорій Михайлович Бондарчук** – відомий ананьївський музикант, педагог, керівник Народного оркестру народних інструментів. Заслужений працівник культури (1996 рік), кавалер Ордену «За заслуги» III ступеня (4.04.2001 р.) та Ордену «За заслуги» II ступеня (26. 11. 2005 р.), нагороджен медаллю «За доблестный труд». Усе своє життя Г.М. Бондарчук присвятив служінню музичній культурі Ананьївщини та виховав безліч талановитих музикантів.

1930

«Під час індустріалізації в Ананьєві збудовано: заводи цегельні, маслозавод, мінеральних вод і лікєро-горілочний; ткацьку фабрику, фабрику килимового виробництва та виробництва гудзиків; пекарню; механічні майстерні сільськогосподарського технікуму, промартілі; деревообробні підприємства; електростанцію; млини; олійню; швацькі майстерні»¹⁰².

1931

З 2 лютого 1931 року в Ананьєві почала виходити районна газета «Більшовицька перемога» - орган Ананьївського райкому комуністичної партії України й районної ради депутатів трудящих Одеської області.

* * *

У 1931 році в місті Умань народилась **Чернова (Полещук) Галина Денисівна** - художник декоративно-прикладного (кераміка) та монументально-декоративного мистецтва. Довгий час жила в Ананьєві, навчалася в середній школі.

Закінчила Одеське державне художнє училище ім. М.Б.Грекова (1950-55). Член ХО СХУ з 1960. Учасниця республіканських, всеукраїнських, всесоюзних і міжнародних виставок з 1959 року. Працювала художником на Будянському фаянсовому заводі (1955-88), в 1980-91 рр. виконувала творчі роботи на замовлення в галузі монументально-декоративного мистецтва. Викладає в Будянській дитячій школі

народної творчості. Деякі роботи Г.Д. Чернової знаходяться в експозиції історико-художнього музею Ананьєва.

1932

Закінчення колективізації в повіті.

«На початку 1932 року колективізацію в Ананьєві було закінчено. Було створено 13 колгоспів, які об'єднували 83.6 процентів селянських господарств і 93.7 процентів всієї орної землі»¹⁰³.

* * *

10 січня 1932 в селі Коханівка Ананьївського району в сім'ї українських селян народився художник **Ростислав Михайлович Палецький** (1932-1978). У 1971 році Указом Президії Верховної Ради України Ростиславу Палецькому було присвоєно звання Заслуженого майстра народної творчості, а його ім'я було внесено в «Словник художників України», виданого в Києві в 1974 році (ст. 171)¹⁰⁴.

7 березня 1978 року в селі Троїцькому у власній хаті Р. Палецький був убитий невідомими злочинцями.

1932-1933

Голодомор 1932-1933 років.

Згідно даних Інституту Національної пам'яті¹⁰⁵ кількість померлих від голоду в 1933 році в Ананьєві та Ананьївському районі склала:

Ананьїв

Ананьїв - кількість жертв - 2

Ананьїв -1 дільниця - 21
Ананьїв - 2 дільниця - 21
Даних по дільниці 3 та 4 немає.

Ананьївський район

с. Байтали - кількість жертв – 21
с. Боярка - 2
с. Великобоярка - 3
с. Гандрабури - 38
с. Долинське - 68
с. Жеребкове - 1
м. Коханівка - 2
м. Кохівка - 3
с. Новогеоргіївка - 9
с. Новоолександрівка - 21
с. Новоселівка - 40
м. Струтинка - 2
с. Точилове - 53
м. Шелехове – 8.

Слід зауважити, що кількість постраждалих від голоду була значно більшою. Так згідно тільки опитування, яке проводилось учнями Гандрабурської середньої школи №1 на виконання Закону України «Про Голодомор 1932-1933 рр. в Україні», було виявлено 196 постраждалих та очевидців голоду 1912-1933 року народження¹⁰⁶.

* * *

«1933 року ківш екскаватора, який поглиблював дно Тилігулу в районі залізного моста (біля сучасного автовокзалу) наткнувся на дракен - корабель вікінгів (варягів), ніс якого прикрашала дерев'яна фігура дракона.» - про це стверджував Почесний громадянин Ананьєва Борис Робул¹⁰⁷.

1936

В Ананьєві народився **Олександр Якович Салік** (1936-1998) - Народний артист України, професор, військовий диригент, викладач диригування.

* * *

25 серпня 1936 року в селі Юзефполь (Йосипівка) Вільшанського району нинішньої Кіровоградської області, народився **Павло Федотович Гарачук** (1936- 2010). Вищу освіту здобув на юридичному факультеті Одеського університету. Працював багато років слідчим і адвокатом в Ананьєві.

Автор книг “Зболені надії”, “Таємниці стародавньої України”, “Мимо острова Буяна”, “Жертовний голуб України”, “Засвіт встали козаченьки”, “Давня арійська натуралістична астрологія з поверненням Дива”, “Всесвітометрія волхва Преслава”, “Фундаментальні закони Всесвіту”, “Духовна абетка рідновірів і вість Орія стародавньої України”, “Духу арійського розвій» та ін.

* * *

Ананьїв. 1936 рік. Музичний оркестр.
Фото з особистого архіву Глембоцької З.К.

Цікаве фото ананьївського музичного оркестру 1936 року. На фото: Сіренко - секретар райкому комсомолу, Чёрний - завідуючий райвузлом, Маруся «которая передаёт у микрофона» та ін.

У 1937 році керівник оркестру Вараниця Терентій Васильович (сидить у другому ряду в центрі зі скрипкою в руках) був розстріляний радянською владою, як колишній офіцер царської армії.

Зворотний бік фотографії, де написані всі, хто є на знімку.

Фото для публікації люб'язно надала Глембоцька Зінаїда Костянтинівна, яка є онукою Т.В. Вараниці.

1937

В Ананьєві зруйновано старий Собор святого Миколая.

Ананьїв. Миколаївський собор.
Фото кінця XIX початку XX ст.

Фото з фондів історико-художнього музею Ананьєва.

* * *

11 травня 1937 року в Ананьєві народився **Юрій Костянтинович Дембицький** - Заслужений працівник культури (1993), завідувачий районним відділом освіти з 1977 по 1992 рр., соліст Народного оркестру народних інструментів (керівник Бондарчук Г.М.), виконавець гімну Ананьєва (сл. і муз. Ю. Тарабанчука).

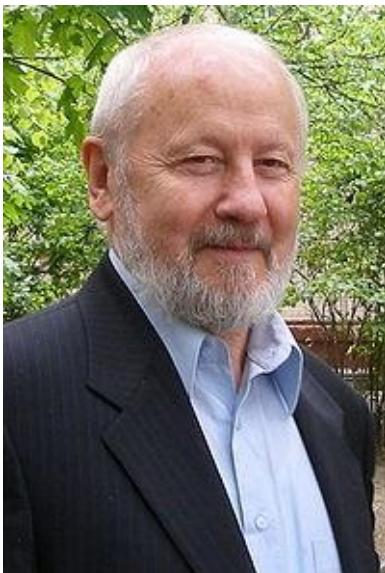
1938

12 жовтня 1938 року народився **Василь Васильович Радзивілов** – учитель фізичної культури. З 1969 року працює в Школі-ліцеї №2 м. Ананьєва. 20 років керував школою молодого вчителя для педагогів фізичної культури району та області.

Автор багато чисельних методичних розробок проведення уроків фізкультури в школі. Нагороджений Орденом «Знак Пошани» у 1977 році, нагрудним знаком «Відмінник народної освіти УРСР» (1980). Заслужений учитель Української РСР (1984). Нагороджений нагрудним знаком "Василь Сухомлинський" від Міністерства освіти і науки України (2009).

* * *

21 грудня 1938 у с. Волегоцулове (нині Долинське) народився **Юрій Михайлович Лощіц** - російський письменник, поет, публіцист і літературознавець. Лауреат Патріаршої літературної премії 2013 року.

Автор книг: Науково-художня біографія "Григорій Сковорода" - 1972 р. в серії "ЖЗЛ"; "Гончаров"; "Дмитро Донський"; "Святі Кирило і Мефодій".

Автор книг "Земля-іменинниця" (1979), "Слухання землі" (1988), збірки віршів "Столиця полів" (1990). та ін.

* * *

Георгій Костянтинівч Белали народився в 1938 році в селі Лиманському Ренійського району Одеської області. Своє життя зв'язав з Ананьївщиною, з селом Байтали, де мешкає і працює вже багато років. Г. Белали є автором багатьох портретів своїх земляків. Малює пейзажі і натюрморти. Він є також автором декількох монументальних споруд. 18 серпня 2006 року Указом Президента України за №694 Г.К. Белали було присвоєне почесне звання «Заслужений працівник культури України».

1940

В Ананьєві у 1940 році працювали цегельний, маслоробний та спиртовий заводи. Видавали продукцію 8 промислових артілей та райхарчкомбінат. Працювали 2 середні школи, технікум механізації сільського господарства.

1941

У 1941 році Ананьєву повернено статус міста.

* * *

Окупація Ананьєва.

«6 серпня 1941 року червоні формування залишили Ананьїв і район. Разом з ними пішли й бійці винищувального батальйону а 7 серпня вулицями міста ходили вже окупанти. Все, що залишалося в магазинах і складах у перші ж дні позабирали «нові хазяї».

«У місті пограбовано, знищено або вивезено матеріальних цінностей на суму 15,5 млн. карбованців»¹⁰⁸.

* * *

В Ананьєві створюється підпілля, учасники якого згодом будуть розстріляні німцями. Іменами В.Єрмоленка, І.Виноградова, В. Буженка пізніше буде названо вулиці міста.

* * *

«28 августа 1941 в Ананьево было расстреляно 300 евреев, 3 сентября 1941 создано гетто, в октябре 1941 началась депортация евреев Ананьева в Транснистрию. 28 ноября 1941 расстреляно 145 евреев. Всего в период оккупации 1941-44 в Ананьево погибло около 3700 евреев. В июне 1995 в Ананьево был открыт мемориальный знак в память расстрелянных 1340 евреев»¹⁰⁹.

1943

13 червня 1943 року в Ананьєві народився відомий письменник і краєзнавець **Юрій Михайлович Сисін** – член Національної Спілки Письменників України, Національної спілки журналістів України, автор збірок віршів, оповідань і нарисів, присвячених минулому та сьогоденню Ананьїщини.

1944

«31 березня 1944 року місто Ананьїв було звільнено від загарбників. Згідно «Книги пам'яті» з Ананьївського району в 1941 році було призвано більше 10 тис. чоловік. А у квітні 1944 - 7679 чоловік. Під час війни загинуло й пропало без вісті 4278 чоловік. 230 людей було вивезено до Німеччини. Мало хто повернувся звідти живим»¹¹⁰.

Наслідки окупації:

«Було зруйновано електростанцію, 7 промислових підприємств, середню школу №1, багато житлових будинків. Фашисти вивезли з міста 840 коней, 800 голів великої рогатої худоби, 1150 овець, 350 свиней, 2 тисячі штук птиці. Загальні збитки досягли величезної суми - близько 35 млн. карбованців»¹¹¹.

* * *

«З серпня 1944 року вийшов перший післявоєнний номер газети «Більшовицька перемога»»¹¹².

1945

«В травні 1945 року весь світ рукоплескав героїчній Радянській Армії, радянському народу за виявлену мужність і відвагу, за перемогу над фашизмом. Тисячі ананьївців також наближали цей світлий, радісний День Перемоги. Серед них: Л.Д. Попенко, Р.А. Агішев, О.С. Колчак, А.А. Яровий, П.Л. Шинкаренко, М.Г. Сидорова, Н.С. Калюжна, В.С. Навала, В.В. Кондратенко, В.Г. Самойлюк, М.Л. Гаврилов, П.В. Готко, П. В. Дарієнко, Б.О. Лісогурський, В. М. Івашик, В.Д. Кабацюра, М.П. Миргород, І.В. Косогляденко, Ю. А. Парфентьев, О.О. Мулик та багато інших»¹¹³.

* * *

«1945-1946 роки. Відновлено роботу цегельного і маслозаводів, електростанції, МТС, лазні. Запрацювали 8 промартілей, які об'єднані в Райхарчокомбінат. Відновлено з руїн 100 будинків»¹¹⁴.

1946

«Вже в 1946 р. повністю була освоєна довоєнна посівна площа, але врожаї через засуху були мізерні. Знову був період, коли люди опинилися в жорстоких умовах голоду. Але він був значно менший, ніж попередні. Спільними зусиллями пережили й цей важкий етап. У наступні роки ананьївські трударі борються за зростання врожаїв зернових культур. Велика увага приділяється й тваринництву. Колектив Ананьївської дільниці Облсільбуду допоміг спорудити й відбудувати 9 корівників, 12 телятників, 4 свиноферми. Згодом для більш ефективного використання сільгосптехніки було проведено укрупнення сільгоспартілей і замість 13 колгоспів стало 2.

Розвивається й місцева промисловість. У 1946 р. відновив роботу цегельний завод, 8 промартілей, маслозавод»¹¹⁵.

* * *

15 жовтня 1946 року почала працювати центральна районна бібліотека, першою завідувачою якої була О.П. Заливанська. Засновником бібліотеки вважається Михайло Орестович Меделович, який подарував бібліотеці свою велику колекцію видань. Сьогодні бібліотеку відвідують біля 3 000 читачів на рік, а фонд бібліотеки налічує майже 33 000 книг.

* * *

4 липня 1946 року в Ананьєві народився **Всеволод Володимирович Лоскутов** - працював радником радянського посольства в Демократичній Республіці Конго, пізніше з 1999 по 2011 - радник-посланець посольства Росії в Україні. З 11.06.2009 по 13.08.2009 - Тимчасовий повірений у справах Російської Федерації в Україні.

1947

«У 1947 році в м. Ананьєві був відбудований Райхарчокомбінат, на якому розпочали свою роботу млин, олійня, овочево-засолювальний пункт, цехи ковбасних і кондитерських виробів, миловарний цех, пекарня. В артіль «Гігант» запрацювали ткацький, швацький, килимовий цехи та цех головних уборів. Артіль «Новий шлях» переробляла зерно, пекла хліб та кондитерські вироби, варила мило, виробляла безалкогольні напої. Артіль імені Котовського займалась виробництвом ткацький, швацький, килимовий цехи та цех головних уборів. Артіль «Новий шлях» переробляла зерно, пекла хліб та кондитерські вироби, варила мило, виробляла безалкогольні напої. Артіль імені Котовського займалась виробництвом возів та коліс до них. Розпочали свою діяльність цехи деревообробного та столярного виробництва. У місті працювало 10 магазинів, чайна, закуочна, їдальня, 4 ларки, 2 шкільних буфети. Через р. Тилігул відремонтовано 2 мости, упорядковані міський стадіон, спортивні майданчики, відремонтовані 21 будинок, тротуари, дороги, посаджено 2000 дерев»¹¹⁶.

* * *

Відкривається дитяча районна бібліотека ім. А. Гайдара. Першою директоркою бібліотеки була Л. Казакова. На момент відкриття фонд бібліотеки складав 1020 примірників¹¹⁷. Зараз фонд бібліотеки налічує 28 000 книг. Районну дитячу бібліотеку зараз відвідує біля 2 000 читачів.

* * *

У 1947-1948 рр. у місті відкривається меморіал воїнам-ананьівцям, загиблим у Великій Вітчизняній війні.

Меморіал загиблим ананьівцям у роки Великої Вітчизняної війни.

Фото Т. Поліщук

1948

«У 1948 році розпочато будівництво моста через р. Тилігул, відремонтовано 12 будинків, пущено в дію другу чергу електростанції, продовжується благоустрій міста. В 1948 р., а потім і в 1951 році група працівників сільського господарства району була удостоєна урядових нагород. Голова колгоспу «Червоний Жовтень» (с. Михайлівка) Ю. О. Яковлев був нагороджений спочатку орденом Леніна, а в 1951 році став Героєм Соціалістичної Праці. Г. Курчанова, А. Гончарук, Г. Чебан нагороджені орденом Леніна. В 1958 році орденом Трудового Червоного Прапора нагороджено 16 чоловік, орденом Знак Пошани — 31, медаллю «За трудову доблесть» — 29, «За трудову відзнаку» — 24 чоловіки. Звання Героя Соціалістичної Праці було присвоєно свинарці колгоспу «Перемога» Тетяні Михайлівні Куліковій. Орденами Леніна нагороджені Л. С. Чорна, П. Д. Чернега, А. П. Шрамко»¹¹⁸.

Працівники освіти і культури. Ананьїв. 1948 рік.

Фото з фондів історико-художнього музею Ананьєва.

1949

Хор Ананьївського педучилища зайняв II місце на Всеукраїнській олімпіаді хорового мистецтва в Києві.

УЧАСТНИЦІ НА ВСЕУКРАЇНСЬКІЙ ОЛІМПІАДІ В м. КИЄВІ 1949р.

На Всеукраїнській олімпіаді хорового мистецтва в Києві. 1949 рік.

Фото з фондів історико-художнього музею Ананьєва.

Будинок бувшого педучилища. Нині дитячий садок «Золотий ключик».
Фото 50-х років.

1950

«1950-60-ті роки. В Ананьєві живуть і працюють Заслужений лікар України Раїса Антонівна Федоровська (Андрієвська) і Заслужений вчитель України Віра Олексіївна Могильова»¹¹⁹.

1 випуск першої групи радіотехників-диспетчерів Ананьївської школи мех. с/ва..15.07.1950.

Фото з фондів історико-художнього музею Ананьєва.

1954

Святкування 300-річчя возз'єднання України з Росією.

Фото з фондів історико-художнього музею Ананьєва.

Святкування 300-річчя возз'єднання України з Росією 1 травня 1954 року в Ананьєві. У цей же час - 19.02.1954. вийшов Указ Президії Верховної Ради СРСР про передачу Криму зі складу РСФСР до складу УРСР¹²⁰.

* * *

6 жовтня 1954 в Ананьєві народився **Тарас Олексійович Федюк** - український поет, член Спілки письменників України, президент Асоціації українських письменників. У його творчому багажі сьогодні збірки віршів: «Досвітні журавлі», «Віч-на-віч», «...І промовчати не посмів», «Політ осінньої бджоли», «Чорним по білому», «Хрещаті південні сніги», «Золото інків», «Таємна ложа» (2003), «Обличчя пустелі», «Трансністрія», «Горище» та ін.

1956

У 1956 році в Ананьєві народився **Павло Миколайович Ляховський** (1956-1993) художник, поет, бард. Прожив недовге, але яскраве життя, залишивши після себе велику художню та поетичну спадщину. Картини П. Ляховського знаходяться в Ананьївському історико-художньому музеї.

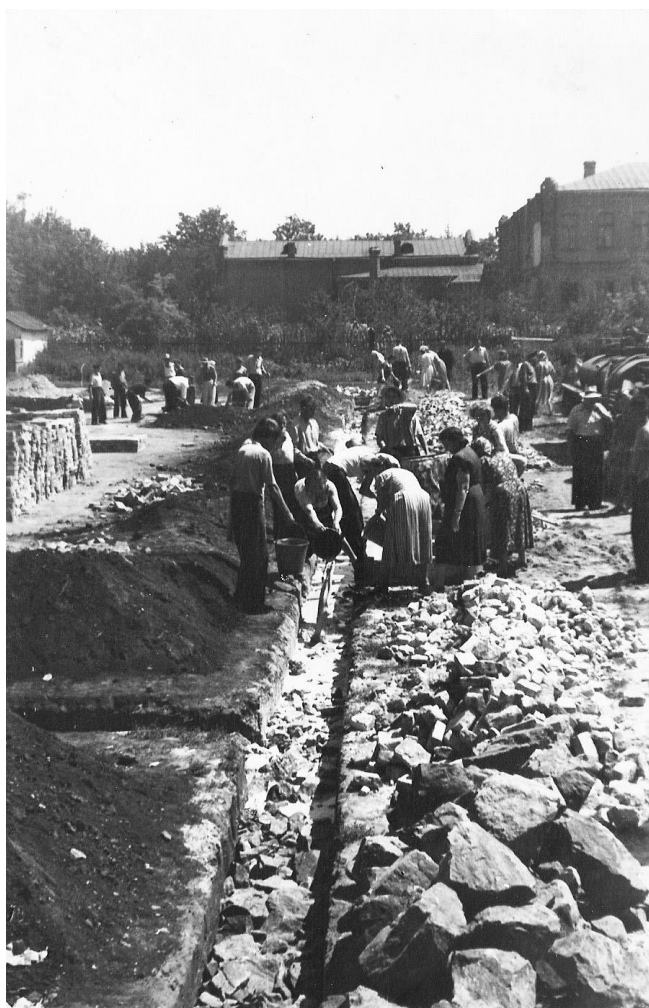
1957

В Ананьєві (2 дільниця) народився поет, автор-виконавець **Валерій Вікторович Ткаченко** (1957–1999) - учасник першого фестивалю "Червона Рута" 1989 року в Чернівцях, лауреат премії імені Е. Багрицького, лауреат Всеукраїнського фестивалю "Оберіг" у м. Луцьк (1990 р.)

1958

В Ананьєві відкрито літній кінотеатр.

50-ті роки. Міський суботник – закладка фундаменту літнього кінотеатру.

Фото з особистого архіву Т. Зубкової

У 1994 році постало питання про його передачу місцевій громаді. Вартість споруди, яка на той час вже не експлуатувалась біля 7 років становила 1.6 млн. карбованців. Майбутні господарі мали великі плани: у колишньому кінотеатрі вдень мав розміститись тенісний корт, а ввечері – дискотека¹²¹.

1959

У місті відкрито Ананьївську філію Котовської дитячої музичної школи. З 1960 року школа набуває статус Ананьївської музичної школи. Першим директором був Петро Семенович Калашніков.

Сьогодні в школі працює 17 педагогів, навчається 160 учнів. Школа має 2 філії. У селі Гандрабури та селі Жеребкове.

Двір музичної школи, який стараннями Катерини Василівни Бондарчук перетворений на справжній розарій.

* * *

«1959-1961 роки. Реконструйовано Ананьївський промкомбінат, відкрито нові цехи бондарний і цементно-піщаної черепиці.

На цегельному заводі механізовано більшість технологічних процесів і введено в експлуатацію 10-камерну випалювальну піч потужністю 8 мільйонів штук цегли на рік. У місті розвивається будівництво житла, промислових і соціально-побутових об'єктів»¹²².

1960

В 1960-х роках, після відомого XX з'їзду КПРС в Ананьєві знесли два пам'ятники І. Сталіну. Один з них знаходився в парку ім. Леніна, другий (Сталін і Горький) на центральній вулиці.

* * *

«1960-90-ті роки. На педагогічній ниві в Ананьєві плідно працює Заслужений вчитель України Василь Васильович Радзивілов і Заслужений працівник культури України Юрій Костянтинович Дембицький, який до того ж радує ананьївців своїм унікальним співочим даром. Понад 35 років працює редактором ананьївської районної газети Олександр Олексійович Мулик»¹²³.

1962

В Ананьєві підключено електропідстанцію, яка заживлювалась з електромережі.

Короткий відпочинок. Бригада електриків Ананьївської "Сільелектро".

Кінець 60-х початок 70-х рр..

Фото з особистого архіву П.Д. Климчука.

* * *

«При місцевому комбінаті комунальних підприємств організовано службу доставки населенню скрапленого газу. Його привозили з Умані в автомобільних цистернах рідкого газу. В 1966 році в місті налічувалося 300 абонентів.

Організовано райпобуткомбінат, який багато років очолював С. Найфлейш. Комбінат надає найрізноманітніші послуги, населенню з виготовлення та ремонту одягу, взуття, головних уборів, столярних та металевих виробів, будівництва різних об'єктів, ремонту побутової техніки тощо. Побудовано 2 будинки побуту, цехи і майстерні, відкрито лазню, а згодом і хімчистку. Ананьївський райпробутномбінат стає одним із кращих в області»¹²⁴.

1963

Самодіяльний театр районного Будинку культури отримує звання «народного».

Після вистави. Артисти Народного театру.
Фото з особистого архіву Б.Б. Драїма

1965

«Введено в експлуатацію хлібозавод потужністю випічки 35 тонн хліба на добу. У місті значного розвитку набула державна й кооперативна торгівля: діє 60 торговельних закладів, у т.ч. 24 магазини й 15 підприємств громадського харчування. Стали до ладу 3-поверховий універмаг та ресторан «Супутник»»¹²⁵.

* * *

«... у січні 1965-го в Гандрабурах бригада Івана Барбула з місцевої сільгоспартілі заклала фундамент під новий універмаг; в районному Будинку культури відбувся черговий атеїстичний вечір, по закінченню якого для усіх присутніх демонструвалось кілька короткометражних антирелігійних фільмів; колгоспи Ананьївщини за перших п'ять днів нового року виробили і продали державі понад 89 тонн молока...»¹²⁶.

70-ті роки XX сторіччя. Вул. Радянська.

1966

«Відкрито консервний завод. Поступово нарощуючи асортимент та обсяги виробництва, у середині 70-х років завод освоїв понад 70 видів овочевої, фруктові, м'ясної та м'ясо-рослинної продукції, яка доставлялася до всіх союзних республік колишнього СРСР. Експортувалася продукція також у Німеччину і Голландію»¹²⁷.

1967

3 листопада 1967 року в Ананьєві, біля школи-гімназії урочисто відкрито пам'ятник комсомольцям, загиблим у Великій Вітчизняній Війні. Автор монументу ананьївський скульптор-аматор Борис Олександрович Шмургалкін. На постаменті є напис: «Комсомольцям Ананьевского района погибшим в годы войны 1941-1945 гг. от молодёжи района, ноябрь 1967 г.» Також у цей день було зачитано лист - звернення до комсомольців 2017 року. Комсомольці 50-60 років звітували в ньому про свої здобутки та звертались з наказом до майбутніх поколінь про збереження бойових та трудових традицій. Капсулу із цим листом було замуровано у фундамент пам'ятника.

Пам'ятник комсомольцям, загиблим у Великій Вітчизняній Війні.
Автор монументу ананьївський скульптор Борис Шмургалкін.

1968

У суботу 27 січня 1968 року, в газеті «Радянське село» можна було прочитати, що:
«...територія нашого району складає 1104 квадратних кілометрів.»

На землях колгоспів району вирощується 69 назв зернових, технічних, кормових, садових і городніх культур.

Найбільші площі займає пшениця, найменші - петрушка.

У цьому році кожна тисяча чоловік населення району передплачує 987 газет і журналів.

Трудящі одержують періодичні видання більше 500 назв.

Найстрішим селом у нашому районі є село Байтали»¹²⁸.

* * *

22 серпня 1968 року в Ананьєві народився знаний в Україні та Росії кіносценарист **Юрій Анатолійович Тарабанчук**. Фільмографія: "Белые розы надежды", «Рябины гроздья алые», «А снег кружит...», «Можно, я буду звать тебя мамой?», «Деревенский романс», «Его любовь» та ін.. Ю.А. Тарабанчук є також автором музики та слів гімну Ананьєва, який звучить на урочистих зібраннях та у День міста.

1969

Г.М. Бондарчуком засновано оркестр народних інструментів. У наш час це великий колектив чудових музикантів оркестру та солістів.

Народний оркестр народних інструментів та вокальний чоловічий ансамбль виступають на шостому Міжрайонному фестивалі "Твої таланти, рідний краю" у Любашівці.
Травень 2013 року.

1970

«1970-80-ті роки. Ананьїв відвідують з концертами Йосип Кобзон, Іон Суручану, пізніше - Микола Гнатюк і Микола Свидюк, Оксана Пекун, група «Краяни», артисти одеських театрів з виставами, а також самодіяльні артисти з сусідніх районів»¹²⁹.

* * *

1970-80 роки:

«Довгий час у місті існувало дитяче містечко, на базі якого була організована школа-інтернат. У цій школі працювали педагоги не тільки найвищої кваліфікації, а й із щирими серцями, які зуміли замінити дітям батьків. Це Н.А. Сніжинська, В.О. Поліщук, П.П. Капустянський, А.В. Титомир, К.С. Вінерова, Л. К. Федюк, яка будучи директором інтернату, зуміла збудувати для своїх вихованців чудовий спальний корпус»¹³⁰.

Герой радянського Союзу О.М. Арсенюк
з вихованцями Ананівської школи-інтернату.
Фото з фондів історико-художнього музею Ананьєва.

Духовий оркестр під управлінням В.М. Добровольського. Початок 80-х ХХст.
Фото з фондів історико-художнього музею Ананьєва.

* * *

У 1970 році в Ананьєві відкрилась Станція юних техніків. Першим її директором був Захарій Романович Гречко.

Зараз у Будинку юних техніків відкрито 29 різноманітних кружків, у яких займаються біля 420 дітей.

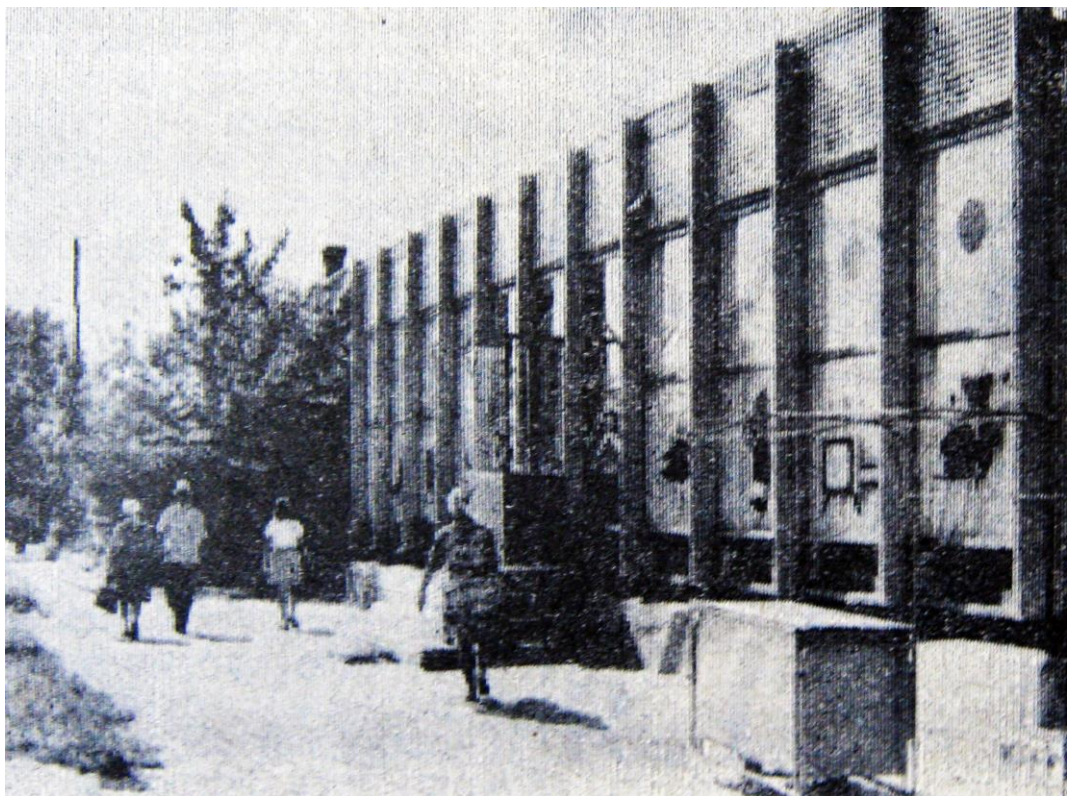
1972

В Ананьєві, в будинку № 40 (зараз ясла-садок «Сонечко») по вул. Леніна, 18 травня 1972 року урочисто відкрито меморіальну дошку видатному художнику, академіку живопису Євгену Івановичу Столиці. Автор меморіальної дошки одеський скульптор Борис Діба. На мітингу виступили: вчителька школи №1 Л.К. Федюк, вчитель-пенсіонер І.А. Тарасов, директор музичної школи П.С. Калашніков, голова правління районної організації охорони пам'ятників історії та культури М.Л. Тартаковський¹³¹.

* * *

В Ананьєві по вулиці Карла Лібкнехта відкрито новий магазин міськзмішторгу. У ньому розмістились гастроном і культтовари¹³².

На знімку: приміщення нового магазину.
Фото А. Мирзи.

1973

Відкриття нового будинку побуту «Радуга». У статті «Вас тут чекають», яка була надрукована в газеті «Радянське село», йшлося про те, що «...після урочистого мітингу, який відбувся на честь відкриття будинку побуту, прийнято перші замовлення. Ательє по пошиттю одягу, перукарня, фотографія, трикотажний цех по виготовленню та ремонту шкіргалантерейних виробів, кімната прокату музичних інструментів, годинникова майстерня, їдальня - усе це розмістилося в будинку побуту»¹³³.

На знімку: Люди чекають відкриття нового будинку побуту.

* * *

«Оркестр народних інструментів районного Будинку культури отримує звання «народний». Керівник оркестру Григорій Михайлович Бондарчук у 2005 році отримує звання «Заслужений працівник культури України», а згодом нагороджується орденами «За заслуги» III та II ступенів.

Слава про творчі здобутки оркестру сягнула далеко за межі району: зі своїми концертами колектив побував у Москві, Києві, Одесі, Севастополі та інших містах і регіонах»¹³⁴.

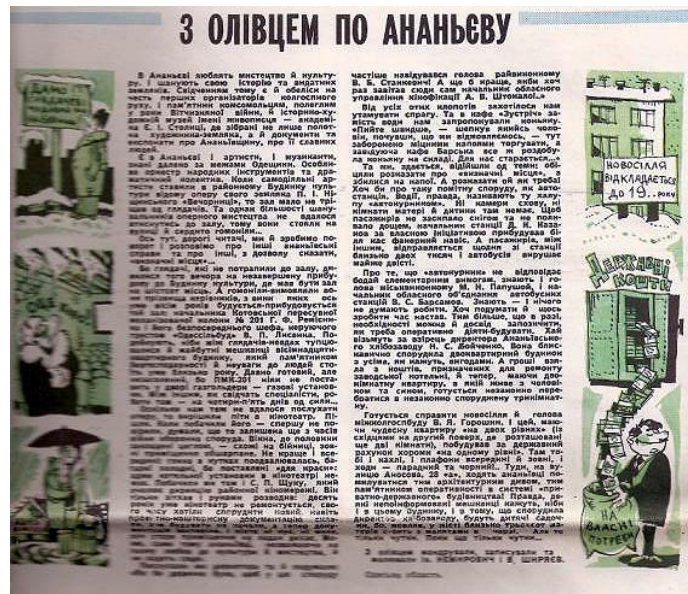
Народний оркестр народних інструментів під управлінням М.Г. Бондарчука.
Фото з фондів історико-художнього музею Ананьєва.

1977

В Ананьєві відкрито історико-художній музей. Завідуюча музеєм, з дня заснування і по сьогоднішній день, Почесний громадянин Ананьєва Анна Олександрівна Цуркіна. У зібранні музею - безліч предметів давніх часів, дореволюційного і радянського побуту, військової та повоєнної пори. У музеї експонується чудова колекція творів ананьївських та одеських художників, є й полотна академіка живопису Є.І. Столиці.

У відомому гумористичному журналі «Перець» № 4 (1998) надруковано фельєтон І. Немировича й В. Ширяєва «З олівцем по Ананьєву», у якому вони поглузували над деякими тогочасними місцевими начальниками¹³⁵.

1978

Ананьївський промкомбінат реорганізовано у швейну фабрику із чисельністю працюючих майже 500 чоловік. Тут виготовляли постільну, дитячу та жіночу білизну, робочі халати, а також, на замовлення Міністерства оборони, - сумки для протигазів.

1981

Ананьїв. Першотравнева демонстрація. «Шагай комсомол».
Фото з особистого архіву Б.Б. Драйма

1982

У вересні 1982 року на центральній вулиці Ананьєва встановлено пам'ятник видатному українському музиканту, педагогу, літератору П.І. Ніщинському. Автор - скульптур з Одеси П.І. Кравченко.

Пам'ятник композитору П.І. Ніщинського біля міського музею.

1985

16 квітня 1985 року в Ананьєві було відкрито новий автовокзал, першим начальником якого був Дмитро Карпович Козаков.

1987

У районному будинку культури відбувся легендарний рок-концерт ананьївської групи «Піліgrim», який визвав небувалий ажіотаж серед місцевої молоді.

Концерт групи «Піліgrim» у РБК. 1987 рік.
Фото з особистого архіву О. Пецковича.

1988

У районній газеті «Радянське село» (№ 96 від 11 серпня 1988 року) була надрукована сумнозвісна стаття «Посперечаємось про смак» робітниці консервного заводу Л. Шорник, яка через пресу виступила з ідеологічними нападками на творчість автора-виконавця, поета, вчителя школи № 1 Валерія Ткаченко а також популярної на той час в Ананьєві групи "Піліgrim"¹³⁶.

Дівочий оркестр бухгалтерського технікуму. Фото середини 80-х рр.
Фото з фондів історико-художнього музею Ананьєва.

1990

«1990-2000-ні роки. Ананьїв як частинка України переживає разом з нею складні та суперечливі політичні та соціально-економічні перетворення в країні.

Через непродумані реформи (перш за все помилки в приватизації), руйнацію економічних зв'язків, дисбаланс цін на ринку та дефіцит коштів на оновлення основних засобів і технологій т через це припиняють роботу підприємства Ананьєва: швейна фабрика, консервний і цегельний заводи, завод продовольчих товарів, молзавод... Падає життєвий рівень населення, зростає безробіття, погіршується демографічна ситуація. Разом з тим у місті розвивається малий бізнес, який представляють понад сотні суб'єктів підприємницької діяльності, найбільш потужні з яких — МП «Тилігул» (Давид Найфлейш), ТОВ Інтерагро» (Федір Манчур), ПП.«Ананьїв-хліб» (Володимир Мунтян), міський ринок (Сергій Горбатюк), а також приватні підприємці Світлана Бойченко, Галина Приступа, Тетяна Живора, подружжя Олег і Людмила Гуцули... Успішно працює Ананьївський лісгосп, введено в експлуатацію підприємство «Укрхліб-2»»¹³⁷.

* * *

Будівництво п'ятиповерхового будинку на розі вулиць Незалежності та Пушкіна.

* * *

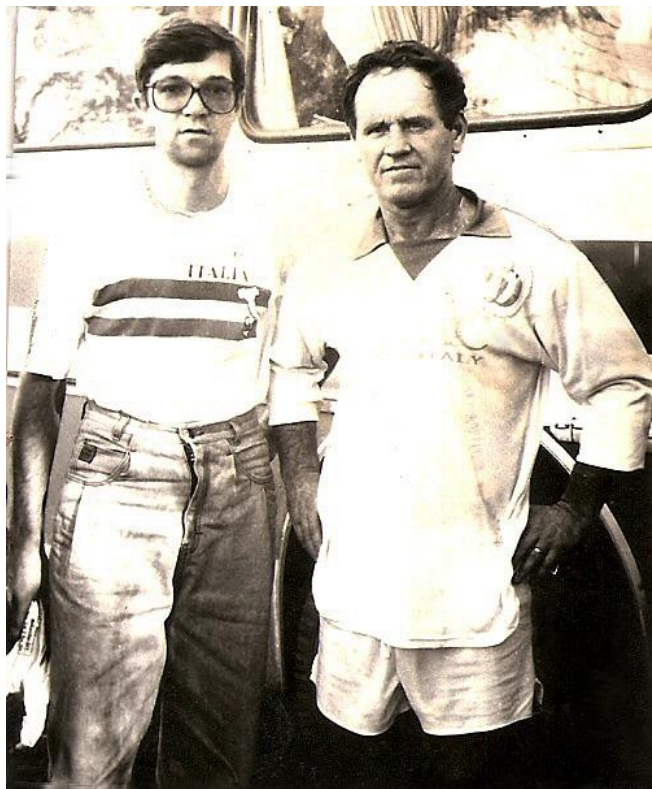
1 травня 1990 року, вперше в Ананьєві з жовто-блакитним стягом вийшли на демонстрацію вчителі місцевого профтехучилища В.Ф. Янкевич та М.Г. Кушніренко.

Фото з особистого архіву В.Ф. Янкевича.

* * *

7 листопада 1990 року на міському стадіоні відбувся історичний матч між збірною командою ветеранів ФК «Динамо» (Київ) та командою «Динамо» з Ананьєва. Граючим тренером у київлян був сам Йозеф Сабо!

На фото технічний директор команди «Динамо» (Ананьїв) О. Климчук та граючий тренер команди ветеранів ФК «Динамо» (Київ) Й. Сабо.
Фото з особистого архіву О. Климчука

А ще в тому составі за киян грали Сергій Журавльов, Петро Слободян, Євген Рудаков та ін.

Відбулась дуже напружена й цікава зустріч, побачити яку прийшло багато вболівальників. Гра закінчилась з рахунком 3-2 на користь гостей.

«Премия имени Є. Багрицкого за 1990 год присуждена автору-исполнителю Валерию Ткаченко. Телепередача с его участием была показана по Украинскому телевидению во вторник 30 октября»¹³⁸.

«Інформаційний лист» орган Ананьївського РК ЛКСМУ (МДС).

1991

8 лютого 1991 року в Ананьївському районі було зареєстровано районну організацію Руху. Першим її очільником став Валерій Федотович Янкевич.

* * *

Після відвідання старовинного козацького кладовища в селі Усатово Біляївського району В. Янкевич, М. Кушніренко та В. Мунтян започаткували відродження козацтва на Ананьївщині.

* * *

У жовтні 1991 року вийшов у світ перший (пробний) номер інформаційного тижневика «Ананьїв вечірній».

Пробний номер нової газети «Ананьїв вечірній»,
яка почала виходити з 1991 року.

* * *

В Ананьєві проведено Перший музичний фестиваль-конкурс, присвячений композитору П.І. Ніщинському.

1992

У 1992 році Центральна районна лікарня отримала медичне обладнання на суму в 1.5 млн. карбованців. Це новітній рентгенівський апарат, апарат ультразвукової діагностики (УЗІ), апарат ампліпульс для фізіопроцедур. Також лікарня отримала апарат лазерної акупунктури, сучасний діагностичний апарат при очних захворюваннях¹³⁹.

* * *

За ініціативою тодішнього другого секретаря райкому комсомолу О.П. Климчука, у місті відкрито пам'ятник ананьївцям, загинлим у Афганській війні - М. Піроженко, В. Секіраш, А. Гинкул, І. Непомнящому.

Пам'ятник ананьівцям, які загинули у Афганській війні - М. Піроженко, В. Секіраш, А. Гинкул, І. Непомнящому.

* * *

В Ананьєві, на 7-й сотні, встановлено та освячено великий хрест на честь 500-річчя українського козацтва. На ньому напис: «Козацької слави навек не забути». На урочистостях було біля 200 ананьівців і гостей. Від влади - заступник голови райдержадміністрації Ю.К. Дембицький. Захід проігнорували представники селищної (1 дільниці), міської та районної рад. Не з'явився і представник Президента в районі ¹⁴⁰. «1 серпня - Перша письмова згадка про Запорозьких козаків: скарга кримськотатарського хана Менглі І Гірея до великого князя Литовського Олександра І щодо походу загону черкаських козаків у Дніпровський лиман під проводом черкаського намісника князя Богдана Глинського» ¹⁴¹.

Ананьївські козаки встановлюють та освячують хрест на 7-й сотні на честь 500 річчя заснування козацтва в Україні.

Фото з особистого архіву В.Ф. Янкевича.

* * *

Видано 1 випуск літературно-художнього альманаху «Всі таланти Ананьєва». До нього увійшли твори відомих ананьївських авторів В. Ткаченко, Б. Драїма, Ю. Тарабанчука, А. Ляховської, П. Гарачука, Л. Тарасової та ін.¹⁴².

* * *

У 1992 році, у зв'язку зі зміною суспільно-політичного устрою та здобуття Україною незалежності, рішенням районної ради (грудень 1991 року) газета "Радянське село" була перейменована в "Вісті Ананьївщини".

1993

Коротко про Ананьїв та Ананьївський район, яким він був у 1993 році:

«Територія району складає 1,1 -тисячі кв. км.

Населення - 42 тис. чоловік.

Відстань від Ананьєва до Києва -347 км, до Одеси -184 км, до ст. Жеребкове - 15 км.

Район межує з територією Балтського, Любашівського, Котовського, Фрунзівського й Ширяївського районів.

У районі 15 місцевих Рад народних депутатів, 37 населених пунктів.

Ананьївський район розташований на півночі Одеської області, у лісостеповій зоні правобережної України.

Порівняно високе розташування району над рівнем моря (понад 200 метрів) призвели до глибокого розчленування його долинно-балковою системою. На формування сучасного рельєфу району вирішальний вплив мала водна ерозія.

Клімат помірно теплий.

Ґрунти району являють собою чорноземи суглинисті та глинисті 97 видів.

У складі земельних угідь району переважають орні землі, площа яких складає 62540 гектарів. Багаторічних насаджень - 930 гектарів, сіножатей - 4350 гектарів, пасовищ - 12000 гектарів, разом 79820 гектарів сільськогосподарських угідь.

На початку запровадження земельної реформи, у 1992 році, присадибні землі місцевих Рад дорівнювали 6180 га.

Основною озимогою культурою є пшениця, ярою - кукурудза. Основними технічними культурами є цукровий буряк і соняшник.

Загальна площа державного лісового фонду складає 6150 гектарів. Найбільші урочища — Байтальський масив (1753 га), Телюжна (773 га), Глибокий Яр (815 га). Всього в районі 20 урочищ. Крім того, лісовий фонд господарств складає 6900 га, полезахисних лісосмуг - 1380 га. Соціальне обличчя району: кількість дворів - 16200, працездатного населення - 15700, пенсіонерів - 13700, молоді до 30 років - 15300 чоловік.

За національним складом: українців - 30400, росіян - 2400, молдаванів - 8100, білорусів - 135, євреїв - 120, болгар - 99 чоловік. Фахівців з вищою та середньою спеціальною освітою - 2980, з них: спеціалістів сільськогосподарства - 260, економістів - 110, інженерів - 450, вчителів - 860, медпрацівників - 420 працівників культури - 170.

Об'єктів соціально-культурного та побутового призначення: шкіл - 29, дитячих садків - 27, бібліотек - 32, будинків культури і клубів - 28, лікарень, ФАПів, амбулаторій - 43, магазинів - 170, доріг з твердим покриттям - 480 км.

Громадсько-політичні організації в районі: Профспілка працівників агропромислового комплексу - 10628 чоловік.

Профспілка працівників культури - 153. Профспілка працівників державних установ -520.

Профспілка працівників споживчої кооперації -705. Профспілка медичних працівників - 780. Профспілка працівників освіти та науки - 1170.

Організація ветеранів війни, праці і Збройних Сил - 12453.

Осередок Народного Руху України - 11.

Організація спілки «Чорнобиль» - 131.

Організація соціалістичної партії України - 48.

Організація Спілки офіцерів України - 37.

Підприємства, які випускають товари народного споживання: Швейна фабрика «Троянда» (постільна, дитяча, натільна білизна, халати, чохли для автомобілів).

Консервний завод (м'ясні, овочеві та фруктові консерви, соки, джеми).
Завод продовольчих товарів (квас, газована вода, печиво, гострі приправи).
Хлібозавод (хліб, булки, батони, калачі).
Молокозавод (молоко, сир, сметана, масло селянське).
Завод будівельних матеріалів (цегла, плитка тротуарна, стовпчики бетонні).
Друкарня (газети, листівки, бланки, брошури, етикетки).
У районі 16 колективних сільськогосподарських підприємств. Напрями господарювання: зерно-буряковий та м'ясо-молочний. Жеребківська дослідна станція науково-виробничого об'єднання «Дніпро» спеціалізується на випробуванні нових гібридів кукурудзи.
Підприємництво, приватизація: У районі працюють 14 фермерів, які ведуть господарство на 170,1 гектарів. На рубежі 80—90-х років у районі створюються перші кооперативи: «Молоко», «Росток», «Тилігул», «Омега», перші малі підприємства — «Промінь», «Бриз», «Віта», «Альфа» та інші.
Десятки організацій впроваджують орендну форму організації праці. Комерціалізуються підприємства торгівлі та громадського харчування. Зареєстровано близько 100 підприємств.
Швидкими темпами ведеться приватизація державного житлового фонду.
Навчання, спорт, культура.
Підготовку спеціалістів у районі здійснюють: сільськогосподарський технікум бухгалтерського обліку (бухгалтери, техніки-плановики); професійно-технічне училище № 44 (трактористи-машиністи, електромонтери, машиністи холодильних установок, телефоністи, швей-мотористки, майстри сільського будівництва, бухгалтери, кухарі, овочівники); середні загальноосвітні школи (у міських школах — водії автотранспорту, у сільських — трактористи), окремі підприємства й організації.
У районі діють: відділ у справах молоді та спорту, футбольний клуб «Динамо», 7 футбольних команд. У 1991 році збірна футбольна команда району стала переможцем у Всесоюзному турнірі «Золотий колос». Дитячо-юнацька спортивна школа веде підготовку школярів з футболу, волейболу, боротьби. У місті Ананьєві створено клуб бойових єдиноборств.
У вільний час ананьївці та гості нашого краю можуть відвідати міський кінотеатр, історико-художній музей. У районному Будинку культури працюють гуртки та клуби за інтересами, народний самодіяльний театр та народний оркестр народних інструментів. Юні аматори можуть випробувати свої здібності в музичній школі, будинках дитячої творчості та станціях юних техніків і натуралістів.
Серед наших земляків чимало самодіяльних поетів, художників, музикантів. Високого звання заслуженого діяча України добились наші земляки: О.О. Мулик - Заслужений журналіст, Ю. К. Дембицький - Заслужений працівник культури, В. В. Радзивілов - Заслужений учитель.
Віруючі свої духовні потреби можуть задовольнити, відвідавши в м. Ананьєві Собор Олександра Невського та церкви в селах Долинське, Гандрабури, Точилове, на Першій та Другій дільницях Ананьєва»¹⁴³.

* * *

У 1993 році в Ананьєві було зареєстроване товариство «Просвіта».
«На підставі статті 15 Закону України «Про об'єднання громадян» зареєстроване Ананьївське районне товариство «Просвіта». Голова товариства П.Ф. Гарачук, заступник голови і секретар А.В. Чміль»¹⁴⁴.

* * *

12 вересня 1993 року громадяни міста запрошувались на траурні збори до кургану пам'яті жертв голодомору (біля стадіону «Динамо»), де мали пройти урочисті заходи до 60-річчя трагічних подій 1933-1934 років, освячення хреста та панахида по померлим від голоду»¹⁴⁵.

Вшанування пам'яті жертв Голодомору в Україні.
 Фото з особистого архіву В.Ф. Янкевича

* * *

Ціни на ринку на вересень 1993 року:

Кілограм м'яса – 20 тисяч карбованців,
 кілограм сала – 16 тисяч карбованців,
 кілограм вершкового масла – 15 тисяч карбованців,
 кілограм сметани – 4 тисяч карбованців,
 кілограм сиру – 2,5 – 3 тисячі карбованців,
 кілограм баклажанів – 3 тисячі карбованців,
 кілограм солодкого перцю – 2,5 тисячі карбованців,
 відро картоплі – 6 тисяч карбованців¹⁴⁶.

* * *

У цьому році зафіксовано рекордний рівень зросту індексу цін 10 256%!

Постановою ВР України від 1 червня 1993 р. N3243-XII мінімальна зарплата була встановлена в розмірі 6900 карбованців на місяць, а вже 1 грудня 1993 року рівень мінімальної зарплати сягнув позначки 60 тисяч крб. і залишався таким до березня 1996 року.

Неоподатковуваний мінімум у 1993 році мінявся таким чином:

до 1 березня - 2300 карбованців на місяць;
 з 1 березня - 4600 карбованців на місяць;
 з 1 червня - 13800 карбованців на місяць;
 з 1 вересня - 40 тисяч крб. на місяць;
 з 1 грудня - 120 тисяч крб. на місяць¹⁴⁷.

1994

«В Ананьїв прийшов природний газ. Першими газифіковано 2 п'ятиповерхові будинки, що біля ринку. Нині (2008 рік. прим. упорядника) природним газом опалюється 2976 квартир і 43 підприємства міста. Ананьївці щороку споживають до 8 мільйонів кубічних метрів газу»¹⁴⁸.

* * *

На фотографії учасники реставраційних робіт у 90-х роках у Соборі св. Олександра Невського: о. Іоанн Демент'єв, К. Крючков, В.С. Сікорський, Н. П. Кучеренко та інші.

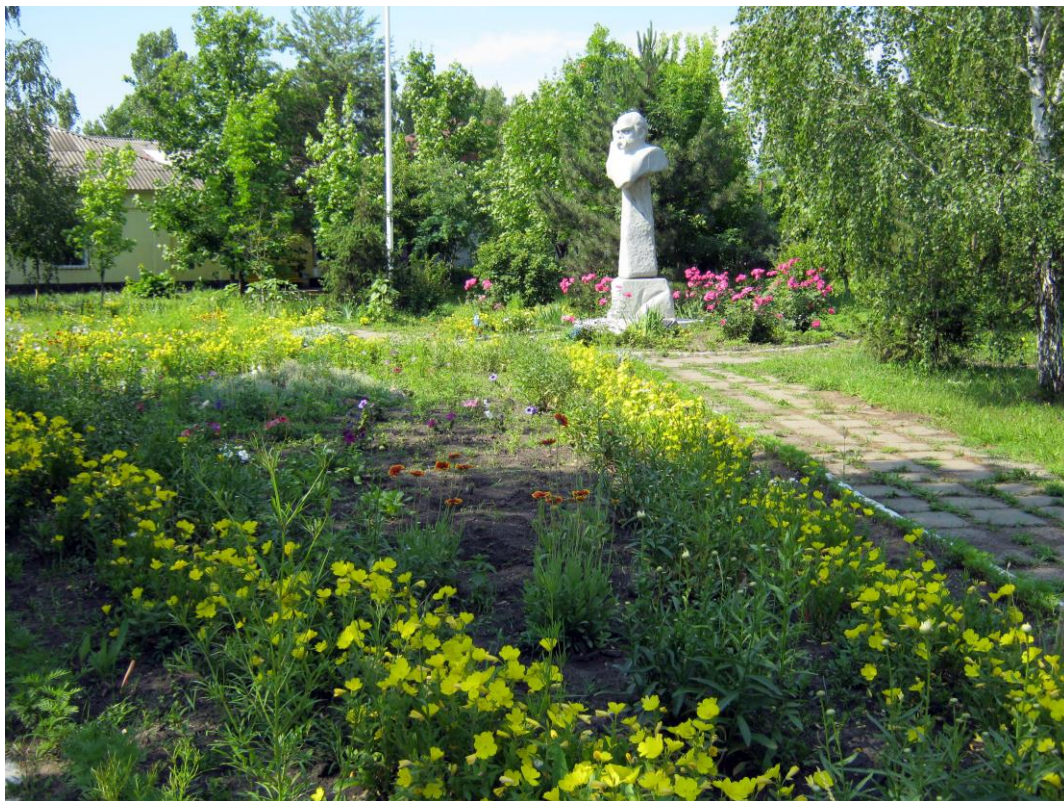
Фото з особистого архіву К.Т. Крючкова

* * *

Ананьївським районним відділом культури видано літературно-художній альманах «Всі таланти Ананьєва» Випуск 2. До збірки увійшли твори відомих ананьївських авторів Л. Пшеничної, А. Гражданкіної, Л. Тарасової, В. Ткаченка, Б. Драїма, П. Гарачука, П. Ляховського, Г. Садової, В. Серкова, К. Живори, О. Колчака, М. Сідоренко, В. Недельчівої.¹⁴⁹

1995

В Ананьїві з'явився новий сквер – 50-річчя Перемоги. В облаштуванні скверу брали участь ветерани війни, труда та школярі. Сьогодні тут підростають молоді берізки й сосни. Всю теплу пору року городян радують дбайливо доглянуті клумби з розкішними квітами.

Сквер – 50-річчя Перемоги.

* * *

В 1995 році в Ананьєві, на запрошення місцевої влади та керівництва футбольного клубу «Динамо», побував відомий футболіст, гравець збірної СРСР І. Беланов – володар «Золотого м'яча» (1986).

1998

Друга сесія Ананьївської міської ради ХХІІІ-го скликання 17 липня 1998 року прийняла рішення про затвердження останньої неділі вересня – Днем Міста.

* * *

Газифікація Ананьєва.

«ПМК-5: Цифри і факти.

За 1998-1999 рр. колективом ПМК-5 було виконано робіт на 825 тис. гривень.

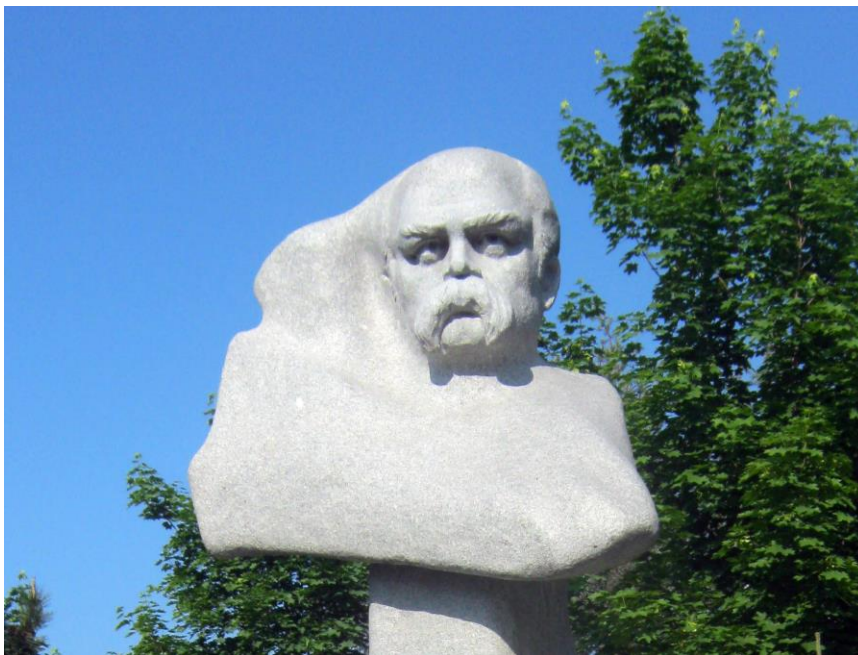
Побудовано 12 км. магістрального газопроводу по місту Ананьєву і дільницях.

Газифіковано 380 житлових будинків і квартир, а з початку 2000 року – ще 20 приватних будинків..

Переведено на голубе палеве будівлі міської ради, центральної районної лікарні, музичної школи, районного відділу статистики, Трьох дитячих садків, школи-інтернату, дитячого будинку №8, ВО «Сервіс»». ¹⁵⁰.

* * *

У 1998 році в Ананьєві з'явився пам'ятник Т.Г. Шевченко. Гранітне погруддя на постаменті створив скульптор В.М. Рожик.

1999

29 травня 1999 року на міському стадіоні «Динамо» відбулась зустріч збірної команди з футболу Депутатів Верховної Ради України зі збіркою командою керівників Ананьївського району. Це був благодійний матч, присвячений Міжнародному Дню захисту дітей. Білет на цей матч коштував чималеньку суму, як на той час - 1 грн.

Білет матчу команди ВР та місцевого керівництва.

Фото з особистого архіву О. Климчука

2000

24 серпня 2000 року, на День Незалежності України, глядачам спортивних змагань на місцевому стадіоні було роздано першій, пілотний випуск нової міської газети «Всім про все».

2001

«27 червня 2001 року в районному центрі здано в експлуатацію адміністративно-виробничну будівлю райтелекому»¹⁵¹.

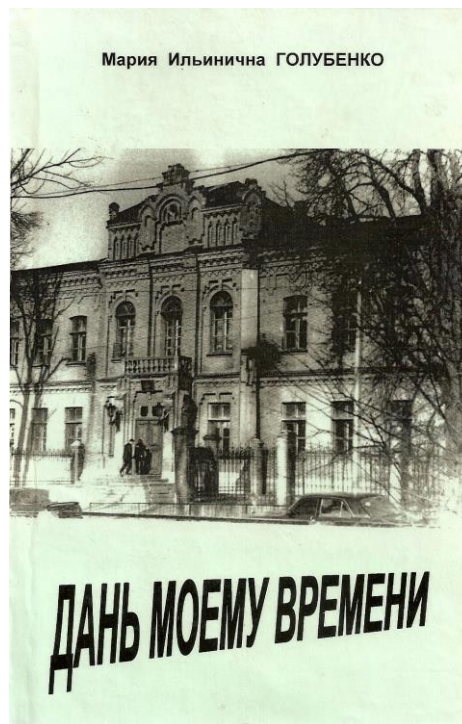
Будівля райтелекому.

26 липня 2001 року, Постановою Кабінету Міністрів України за №878, місто Ананьїв Одеської області був занесений до списку історичних населених пунктів України.

* * *

2002

Вийшла у світ книга нарисів М.І. Голубенко з історіями деяких ананьївських родин та відомих людей міста: О.Д. Живори, В.А. Калинчука, О.О. Сафронова, В.А. Толоченко та ін.

2003

В Ананьєві започатковано Міжнародний фестиваль молдавської культури «Стругушор». З тих пір кожен рік на фестиваль молдавської народної творчості з'їжджаються самодіяльні артисти з різних сіл, міст та районів Одеської області й навіть з-за кордону.

Фото О. Тірона

2004

В Ананьєві, у ході свого передвиборчого туру, за кілька днів до свого отруєння, побував кандидат у Президенти України В. Ющенко.

2005

Андрій Ясинський

До 60-річчя Перемоги у Великій Вітчизняній війні виходить книга нарисів А. Ясинського про ветеранів Ананьєва «Живі рядки війни. Ананьївські портрети переможців». Автор знайомить читача з подвигом та судьбами ветеранів війни М.П. Калюжного, В.С. Бондара, Н.М. Швець, О.М. Заливанського, І.М. Кобилянського та багатьох інших.

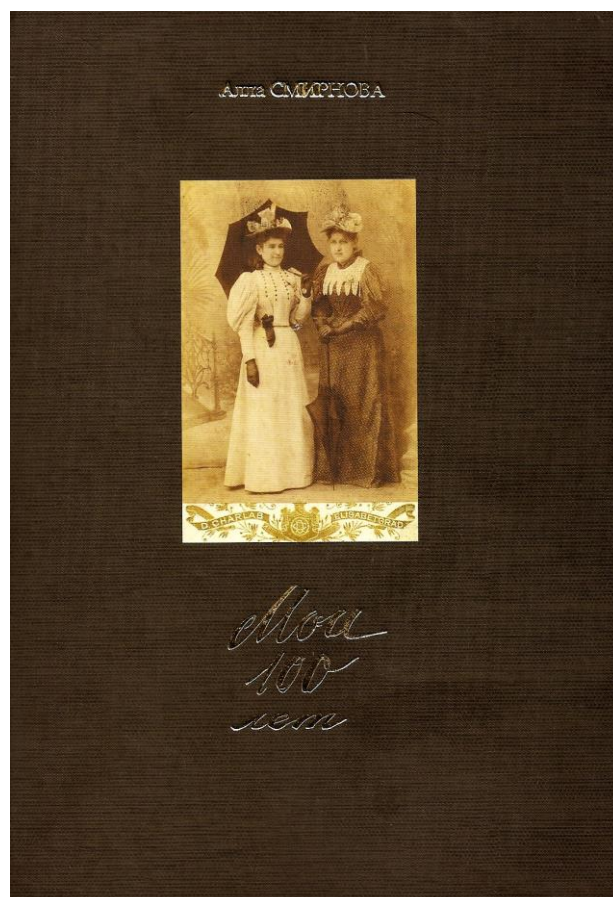
2006

Уперше музиканти з Ананьєва Олег Пецкович та Віталій Жидких (гр. «Алхімія») записали свої композиції «Нірвана», «Любов» в професійній студії і потрапили з ними до музичних збірок "Славянський рок" (дата релізу 20 червня 2007 року) та "Вся рок-Україна" (2007 рік).

Обкладинка альбому «Славянский рок» 2007 рік.

2007

В Росії, у місті Іваново, виходить книга спогадів Алли Смирнової - доньки ананьївського поета О. Лукашевича, "Мои 100 лет".

У книзі А. Смирнової дуже цікаво й докладно описане життя в Ананьєві на початку ХХ століття.

2008

У місті завершується приватизація державного житлового фонду: з 971 квартири у власність їх мешканців передано 947.

З 1250 приватизованих земельних ділянок городян земельних актів на право власності на землю оформлено на 5 ділянок, 200 держактів знаходяться в роботі.

* * *

«На 1 вересня 2008 року в Ананьєві зареєстровано 59 місцевих осередків політичних партій і 25 - громадських об'єднань.

Ананьївці - активні учасники політичного життя країни й регіону. У місті точаться гострі дискусії щодо внутрішньої й зовнішньої політики держави та діяльності місцевої влади; радянського минулого і європейського майбутнього країни; збереження історичних пам'яток та перейменування вулиць міста; розвитку національних, традицій і турботи про завтрашній день свого краю»¹⁵².

* * *

8 липня 2008 року в Ананьєві зареєстровано осередок політичної партії ВО «Свобода».

* * *

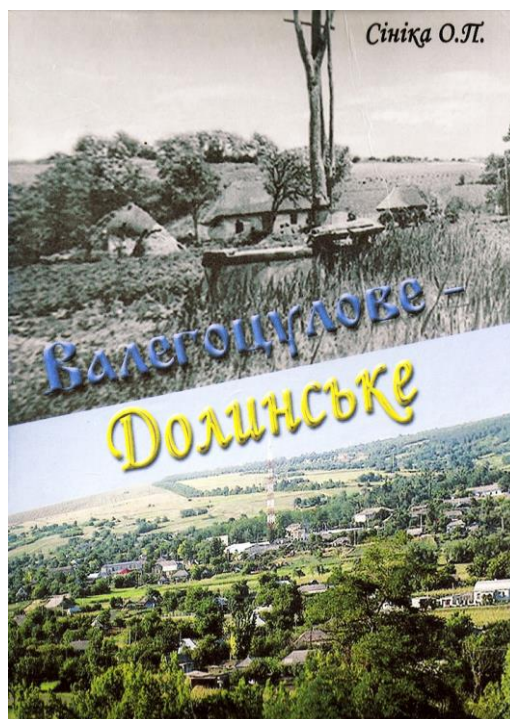
У грудні 2008 року самодіяльний ансамбль народної пісні «Калина» районного будинку культури отримав звання «народного».

Народний самодіяльний ансамбль народної пісні «Калина».

Фото С. Будіша.

2009

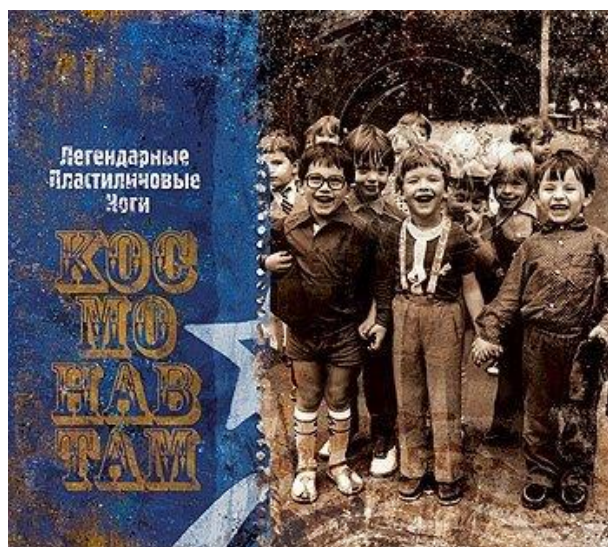
У 2009 році вийшла у світ книга «Валегоцулове-Долинське» Олександра Павловича Сініки - вчителя історії, корінного жителя села Долинського. Книга стала значною культурною подією останнього часу в Ананьївському районі.

* * *

У 2009 році працівниками ЦРБ Ананьєва складено бібліографічний покажчик «Ананьїв 1753-2009 рр.» (Складач:Бібліогграф ЦБС І.С. Мунтян), завдяки якому читачі мають можливість замовляти книги та статті на теми, які їх цікавлять.

* * *

У 2009 році одеська група «Легендарные пластилиновые ноги» записала в студії «Sugar Studio» свій перший альбом «Космонавтам». Аранжування пісень та оформлення обкладинки робив музикант і художник з Ананьєва Руслан Осецький (1977-2013).

2010

На спортивних майданчиках аграрно-економічного технікуму та професійно-технічного училища відбулися перші обласні змагання з міні-футболу серед дівчат «Кубок «Ананьїв-Хліб» - 2010».

Започаткований директором ПП «Ананьїв-Хліб», та президентом ФК «Мрія-2006», депутатом районної ради В.Ф. Мунтяном, цей турнір проводиться в Ананьєві щорічно і вже набув статусу Всеукраїнського.

На фото: В.Ф. Мунтян нагороджує переможців турніру «Кубок «Ананьїв-Хліб-2011»

* * *

У 2010 році в лісі біля Ананьєва, у купі сміття знайдено бюст І. Сталіна – можливо фрагмент одного з двох пам'ятників, які стояли в Ананьєві до XX з'їзду КПРС.

URL: <http://www.segodnya.ua>

2011

З 2011 року на півночі Одещини розпочав свою роботу Благодійний Фонд Фурсіна, заснований І. Г. Фурсіним, народним депутатом України.

Місія фонду - підтримка місцевих громад у здійсненні різних суспільних проектів, допомога найбільш ініціативним громадянам а також юридична й фінансова підтримка особливо нужденних мешканців півночі Одеської області.

**Благодійний Фонд
«Фонд Фурсіна»**

Стараннями друзів та шанувальників на київській студії записаний диск з відновленими архівними записами Валерія Ткаченко - ананьївського поета, автора-виконавця, учасника і лауреата Всеукраїнських фестивалів "Червона рута" (1989 р.) та "Оберіг". (1990 р.).

Обкладинка аудіо-диску
«Сумно, солодко, тривожно» (2011).

* * *

Подружжя підприємців Людмили та Афанасія Кірлан, спроектували та побудували в міському парку першій в Ананьєві фонтан. Зараз це найулюбленіше місце відпочинку ананьївської дітвори в спекотні літні дні.

* * *

У 2011 році автором-упорядником була досліджена стара верба в Ананьєві (в районі вул. Одеської), вік якої, за переказами місцевих жителів, був нібито більше 300 років! Після виміру обхвату дерева та інших його параметрів, за допомогою київських екологів було встановлено, що вік верби - близько 160 років. А її обхват 7.30 см. на висоті 1м. 30 см. робить її другою в Україні!

Верба-рекордсмен! Вік -160 років. Обхват 7 метрів 30см.
За цими показниками наша верба - друга в Україні!

2012

26 квітня 2012 року в Ананьєві було урочисто відкрито та освячено обеліск, встановлений в пам'ять ананьївців - учасників ліквідації аварії на Чорнобильській АС.

Урочисте відкриття та освячення пам'ятного знака на честь ананьївців – учасників ліквідації аварії на Чорнобильській АС. 2012 рік.

* * *

17 липня 2012 року 16 сесія Ананьївської міської ради своїм рішенням за №652-VI надала звання Почесного громадянина Ананьєва:

Бондарчуку Г.М.

Дембицькому Ю.К.

Цуркіної А.О.

Сисіну Ю.М.

Рирмаку О.А.

за плідну роботу в розбудові міста та служіння громаді Ананьєва.

* * *

Напередодні виборів до Верховної Ради 2012 року, Ананьїв відвідав та виступив з промовою на мітингу своїх ананьївських прихильників, лідер партії «Удар», - відомий на весь світ боксер, та політичний діяч В. Кличко.

В. Кличко в Ананьєві.

* * *

Закінчено реконструкцію історичної пам'ятки XIX ст. – найстарішої в Одеській області школи-гімназії №1. У ході реконструкції замінено міжповерхові перекриття, поли, вікна та двері. Повністю відремонтовані та відреставровані актовий зал школи, огорожа навколо гімназії, шкільний двір та виконано багато інших робіт з благоустрою.

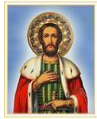
Актовий зал гімназії після реконструкції.

* * *

26 грудня 2012 року Ананіївська районна рада, враховуючи клопотання Ананіївської районної державної адміністрації та ухвалу загальних зборів колективу Ананіївської дитячої музичної школи, своїм рішенням за № 222-VI, перейменувала Ананіївську дитячу музичну школу в Ананіївську дитячу музичну школу імені Петра Івановича Ніщинського.

* * *

20 лютого 2012 у Ананіївського благочиння з'явився свій офіційний сайт ananiev-orthodoxy.org

Украинская Православная Церковь
Московский патриархат
Балтская епархия
Официальный сайт
Ананьевского благочиния

* * *

20 грудня 2012 було відроджено Балтську єпархію, як самостійну кафедру. Зараз вона виділена з Одеської єпархії в межах Балтського, Ананіївського, Кодимського, Савранського, Котовського, Красноокнянського, Фрунзівського, Велико-Михайлівського, Роздільнянського, Березовського, Ширяївського, Миколаївського, Любашівського й Іванівського районів на півночі Одеської області. Главою єпархії став Алексій, архієпископ Балтський й Ананіївський (Гроха Сергій Олександрович)¹⁵³.

2013

Ананіїв готується гідно зустріти свій 260-річний ювілей. Він має довгу історію, свій особливий норов і нерв, має свої давні традиції, але він усе ж рухається вперед. Оновлюється новими спорудами, парками і фонтанами, але дуже обережно відпускає свою таку милу та наївну провінційність...

Селиванівський ставок.
Фото Д. Субіна.

Джерела і література:

1. Цуркіна А., Северин М. Ананьїв: факти, події, люди //Вісті Ананьївщини. 10.09 2008.
2. Робул. Б. Маршал Малиновский и Анань //Вісті Ананьївщини №5 (9395).16.01.2001.
3. Цуркіна А.О. Ананьїв: сторінки історії, події, люди.
4. Губарь О. Я помню ананьевский порт...
URL: http://ananiev.info/index/ja_pomnju_ananivskij_port/0-120
5. Сисін Ю. М. Ананьїв - давній друже мій. Ананьїв. 2003. - 84 стр.
6. Мороз І.С. История возникновения села Гандрабуры.
URL:http://ananiev.info/index/i_s_moroz_o_vozniknovenii_i_stanovlenii_sela_gandrabyry/0-486
7. Журнал переводчика Андрея Константинова о поездке в татарские слободы // ЗООИД. — Одесса, 1894. — Т. XVII. — С. 94-96.
8. Історія міст і сіл УРСР. Миколаївська область — К., 1971. — С. 56, 410, 517, 654.
9. Ведомости четырех уездов, составляющих новоприобретенную область Порты Оттоманской и присоединенную к Екатеринославскому наместничеству 1792 года // ЗООИД. — Одеса, 1895. — Т. IX. — С. 319-331.
10. Ханские слободы.URL: <http://history.mk.ua/hanskie-slobody.htm>
11. Губарь О. Там же.
12. Энциклопедический словарь Ф.А. Брокгауза и И.А. Ефрона. - СПб.: Брокгауз-Ефрон. 1890—1907.
13. Гулянович І.М. Соціотопографія Ананьєва в дореформений період. Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету, 2012, вип. XXXIV
14. Журнал Министерства государственных имуществ за 1846 год. Под редакцией А. Заблоцкого, В. Безобразова, Ф. Баталина.
15. Гулянович І.М. Там же.
16. Гулянович І.М. Там же.
17. Губарь О. Там же.
18. Полное собрание законов Российской империи. Собрание (1825-1881): Том 9 (1834): Часть 2: Закон 7411 стр.36

URL: http://www.nlr.ru/e-res/law_r/search.php?regim=4&page=36&part=357

19. Гулянович І.М. Там же.
20. Дмитренко М. На перехресті шляхів і подій. Історичний екскурс (1751-1917 рр.) //Вісті Ананьївщини. №34 (8756). 27. 04. 1993.
21. Лірник Василь Мороз. Журнал Кіевская старина, №1-3 1896.
22. Загоруйко В. По страницам истории Одессы и Одесщины. Одесское областное издательство 1957г. 152 с., илл.
23. Гулянович І.М. Там же.
24. Українська геральдика. Ананьїв. URL: <http://heraldry.com.ua>
25. Українська геральдика. Там же.
26. Новороссийский календарь на 1849 год, издаваемый от Ришельевского Лицея. Одесса, городская типография, 460 стр.
27. Военно-статистическое обозрение Российской Империи. Том 11. Новороссийские губернии. 1849, 307 стр.
28. Чи знали ви, що... URL: <http://ananiev.info/index/0-257>
29. Гулянович І.М. Там же.
30. Гулянович І.М. Там же.
31. 24. Гулянович І.М. Там же.
32. Гулянович І.М. Там же.
33. Херсонські губернські відомості за 1854 рік.
34. Цуркина А.О. Ананьїв. Там же.
35. Гулянович І.М. Там же.
36. Гулянович І.М. Там же.
37. Олег Губарь. Там же.
38. Парфентьев В. Священномученик Гермоген, епископ Тобольский URL: http://ananiev.info/index/svjashhennomuchenik_germogen_episkop_tobolskij/0-529
39. Парфентьев В. Артамонов Леонид Константинович URL: http://ananiev.info/index/artamonov_leonid_konstantinovich/0-531
40. Дмитренко М. Там же.
41. Гулянович І.М. Там же.
42. Гулянович І.М. Там же.
43. Історія міст і сіл Української РСР. Там же.
44. Яценко URL: http://uk.wikipedia.org/wiki/Яценко_Олександр_Степанович
45. Шмидт А. Материалы для географии и статистики России, собранные офицерами Генерального штаба. Херсонская губерния. ч. 2 СПб.: Типография Калиновского. 1863. - 1022 с.
46. Гижицкий, Александр Степанович URL: http://ru.wikipedia.org/wiki/Гижицкий,_Александр_Степанович
47. Постановления Ананьевскаго Уездного Земскаго Собранія созыва 1870 года. Одесса. Печатано в типографии Ульриха и Шульце. 1871. - 82 стр.
48. Дмитренко М. Там же.
49. Постановления Ананьевскаго Уездного Земскаго Собранія созыва 1873 года. Ананьев. печатано в типографи Л. Плудермахера. 1874. – 448 стр.
50. Дмитренко М. Там же.
51. Ніщинський_Петро_Іванович URL: http://uk.wikipedia.org/wiki/Ніщинський_Петро_Іванович
52. Постановления Ананьевскаго Уезднаго Земскаго Собранія созыва 1976 года. Елисаветград. Печатано в типографии Н. Клярфельда. 1976. – 331 с.
53. Постановления Ананьевскаго Уезднаго Земскаго Собранія созыва 1976 года. Елисаветград. Печатано в типографии Н. Клярфельда. 1876. – 331 с.
54. Цуркіна А., Северин М. Ананьїв. Там же.

55. Еврейская Российская Энциклопедия. Ананьев. URL: <http://www.rujen.ru/index.php/АНАНЬЕВ>
56. Саминский, Лазарь Семёнович. URL: http://ru.wikipedia.org/wiki/Саминский,_Лазарь_Семёнович
57. Список населенных мест Херсонской губернии» *Издание* Херсонского Губернского Статистического Комитета. *Херсон*. 1888.
58. Перечень волостей, входивших в Ананьевский уезд Херсонской губернии согласно приложению к 5 тому Материалов для оценки земель Херсонской губернии, 1889 URL: <http://ananiev.info/index/istorija/0-29>
59. Энциклопедический словарь Ф.А. Брокгауза и И.А. Ефрона. Там же.
60. Цуркина А.О. Ананьїв.. Там же.
61. Цуркіна А., Северин М. Ананьїв.. Там же
62. Мишка Япончик URL: <http://ru.wikipedia.org>
63. Список населенных мест Херсонской губернии и статистические данные о каждом поселении. Губернский статистический комитет. – Херсон.1896. – 544 с.
64. Родовое гнездо. Ананьевский уезд... URL: http://rodovoyegnezdo.narod.ru/Kherson/Ananyev_Uezd.html
65. URL: <http://rodovoyegnezdo.narod.ru>. Там же.
66. Коваль Г.П. Ананьїв і міське управління в кінці XIX - на початку XX століть. //Вісті Ананьївщини. 05. 2011.
67. Андреев П. Н. Иллюстрированный путеводитель по Юго-западным казенным железным дорогам.— К., 1898.— 594 с.
68. Военно-исторический журнал. Издание Министерства обороны России. №1. Январь, 2008 г.
69. Цуркіна А., Северин М. Ананьїв.. Там же.
70. Ананьївська земська управа. //Вісті Ананьївщини. №28 (9321). 8.04.2000.
71. Історія міст і сіл Української РСР. Одеська область. — К.: Головна редакція УРЕ АН УРСР, 1969. — 911 с.
72. Материалы по истории крестьянского движения в России. Под ред. Б. Б. Веселовского, В. И. Пичеты и В. М. Фрича. Вып. III. Крестьянские движения 1902 - 1907 гг. в Полтавской и Херсонской губерниях. Сб. Документов. М. - П., 1923, С. 44-45
73. Ведута Павло Пилипович URL: http://uk.wikipedia.org/wiki/Ведута_Павло_Пилипович
74. Календарь за 1910 г. «Вся Россия» 1910 г. СПб.
75. Известия Ананьевскаго Уезднаго Земства №1. 1.02.1910 г.
76. Цуркіна А., Северин М. Ананьїв.. Там же.
77. Цуркіна А., Северин М. Ананьїв.. Там же.
78. Цуркіна А. «Южное слово» в Ананьєві і Києві //Вісті Ананьївщини. №92 (9482). 11.2001.
79. Сисін Ю. М. Ананьїв - давній друже мій. Там же.
80. А. Цуркина. Зодчі старого Ананьєва. З сімейного архіву //Вісті Ананьївщини. №30 (9323). 15.04.2000.
81. Черноцкий В.Ю. Освящение нового Собора в Ананьеве // Известия Ананьевскаго Уезднаго Земства № 27. 1915г.
82. А. Цуркина. Зодчі старого Ананьєва. З сімейного архіву // Вісті Ананьївщини. №30 (9323). 15.04.2000.
83. Цуркина А.О. Ананьїв.. Там же.
84. URL: http://ru.wikipedia.org/wiki/Моршен,_Николай_Николаевич
85. Смирнова А. Мои 100 лет. – И.: «Гранат», 2007. – 246 с.
86. Цуркина А.О. Ананьїв.. Там же.
87. Мистецтво України: Біографічний довідник / Упорядники: А. В. Кудрицький, М. Г. Лабінський. За редакцією А. В. Кудрицького. - К.: «Українська енциклопедія» ім. М. П. Бажана, 1997.- 700 с. - ISBN 5-88500-071-9. — С. 193.

88. Ананьїв. 1753-2009 рр.. Бібліографічний покажчик. ЦРБ., Ананьїв, 2009
89. Цуркина А.О. Ананьїв: сторінки історії, події, люди.
90. Цуркина А.О. Ананьїв:. Там же.
91. Цуркіна А., Северин М. Ананьїв:. Там же.
92. Цуркіна А., Северин М. Ананьїв:. Там же.
93. Гурковский В.А. Палец на курке URL:
http://ananiev.info/index/a_gurkovskij_palec_na_kurke/0-439
94. Ананьїв. 1753-2009 рр.. Там же.
95. Ананьїв. 1753-2009 рр.. Там же.
96. Ананьїв. 1753-2009 рр.. Там же.
97. Ананьїв. 1753-2009 рр.. Там же.
98. Цуркина А.О. Ананьїв:. Там же.
99. Ананьїв. 1753-2009 рр.. Там же.
100. Рухлис, Ефим Наумович URL:
[http://ru.wikipedia.org/wiki/ Рухлис,_Ефим_Наумович](http://ru.wikipedia.org/wiki/Рухлис,_Ефим_Наумович)
101. Тайный аристократизм пейзажной живописи URL:
http://ananiev.info/index/tajnyj_aristokratizm_pejzazhnoj_zhivopisi/0-741
102. Цуркіна А., Северин М. Ананьїв:. Там же.
103. Ради Одеської області в боротьбі за соціалістичне будівництво від I до II з'їзду Рад. 1932-1934. Одеса. 1935.
104. Словник художників України. Під редакцією Миколи Бажана. К. - Академія наук УРСР; Головна редакція УРЕ, 272 с.
105. Голодомор 1932-1933 рр. Одеська обл., Ананьїв, Ананьївський район. URL:
[http://194.44.219.55:8099/Голодомор 1932-1933 рр.](http://194.44.219.55:8099/Голодомор%201932-1933%20рр.)
106. Список жителів села Гандрабури, постраждалих та очевидців Голодомору 1932–1933 рр. URL:
http://ananiev.info/index/spisok_zhiteliv_sela_gandraburi_postrazhdalikh_ta_ochividciv_golodomoru_1932_1933r/0-637
107. Цуркіна А., Северин М. Ананьїв:. Там же.
108. Цуркина А.О. Ананьїв:. Там же.
109. Еврейская Российская Энциклопедия. Ананьев. Там же.
110. Цуркина А.О. Ананьїв:. Там же.
111. Цуркина А.О. Ананьїв:. Там же.
112. Цуркина А.О. Ананьїв:. Там же.
113. Дмитренко М. На перехресті шляхів і подій. Там же.
114. Цуркина А.О. Ананьїв:. Там же.
115. Цуркина А.О. Ананьїв:. Там же.
116. Дмитренко М. На перехресті шляхів і подій. Там же.
117. Ананьїв. 1753-2009 рр.. Там же.
118. Дмитренко М. На перехресті шляхів і подій. Там же.
119. Цуркіна А., Северин М. Ананьїв:. Там же.
120. Великая Страна СССР. Памятные даты: 1954 год.
URL: http://www.great-country.ru/content/sssр/sssр_chron_year.php?year=1954
121. «Ананьїв Вечірній» №38 (64), вівторок, 20 вересня 1994 року.
122. Цуркіна А., Северин М. Ананьїв:. Там же.
123. Цуркіна А., Северин М. Ананьїв:. Там же.
124. Цуркіна А., Северин М. Ананьїв:. Там же.
125. Цуркіна А., Северин М. Ананьїв:. Там же.
126. Колчак А. З архівів Вістей Ананьївщини. Господарі землі. 1965 січень //Вісті Ананьївщини. №37 (9330). 16.05.2000.
127. Цуркіна А., Северин М. Ананьїв:. Там же.
128. Радянське село. №12 (4203). 27.01. 1968

129. Цуркіна А., Северин М. Ананьїв.: Там же.
130. Цуркіна А.О. Ананьїв.: Там же.
131. Радянське село. №61 (4015). 23.05.1972.
132. Радянське село. №92 (4046) 3.08.1972.
133. Вас тут чекають. //Радянське село. №120 (4185). 1.10.1973.
134. Цуркіна А., Северин М. Ананьїв.: Там же.
135. З олівцем по Ананьєву. Перець № 4 (998). 1977. URL:
http://ananiev.info/index/z_olivcem_po_ananevu/0-255
136. URL: http://ananiev.info/index/prosperechaemos_pro_smak/0-291
137. Цуркіна А., Северин М. Ананьїв.: Там же.
138. Новые новости. // ИЛ-2. Информационный лист. Орган Ананьевского РК ЛКСМУ (МДС) Одесской области. Октябрь 1990 г.
139. Любецький Г. Нове в лікарні.//Вісті Ананьївщини. №124 (8700). 31.10.1992.
140. Освячення хреста. //Вісті Ананьївщини. № 139 (8715). 5.12.1992.
141. 1492. В Україні. URL: <http://uk.wikipedia.org/wiki/1492>
142. Літературно-художній альманах Всі таланти Ананьєва. Випуск 1. Ананьїв.1992 р. – 26 стр.
143. Дмитренко М. На перехресті шляхів і подій. Історичний екскурс (1920-1993 pp.) //Вісті Ананьївщини. №40 (8762). 22. 05. 1993.
144. Зареєстровано «Просвіту». //Вісті Ананьївщини. №87 (8809). 23.10.1993.
145. Траурні заходи до 60-річчя жертв голодомору на Україні. Вісті Ананьївщини. №75 (8797). 11.09.1993.
146. Ціни на ринку. Вісті Ананьївщини. №77 (8799). 18.09.1993.
147. Документ : Огляд змін прибуткового податку в Україні з 1992 року. Мінімальна зарплата і неоподатковуваний мінімум.
URL: http://consultant.parus.ua/_d.asp?r=006773e1b5f4b7bb497b273edd200f96f7ef7
148. Дмитренко М. На перехресті шляхів і подій. Історичний екскурс (1920-1993 pp.). Там же.
149. Літературно-художній альманах Всі таланти Ананьєва. Випуск 2. Ананьїв. 1994 р. – 145 стр.
150. Голубе палево входить у наші домівки. Вісті Ананьївщини. №27 (9320). 4.04.2000.
151. Вісті Ананьївщини №51 (9441). 3.07.2001.
152. Цуркіна А., Северин М. Ананьїв.: Там же.
153. 20 декабря 2012 года решением Священного Синода Украинской Православной Церкви образована самостоятельная Балтская епархия URL: http://ananiev-orthodoxy.org/news/20_dekabrja_2012_goda_resheniem_svjashhennogo_sinoda_ukrainskoj_pra_voslavnoj_cerkvi_obrazovana_samostojatel'naja_baltskaja_eparkhija/2012-12-29-13